

№ 41 26 кастрычніка 1995 г.

(2443) Выдаецца з 1955 г. Цана 800 рублёў.

КАМПЕТЭНТАЕ МЕРКАВАННЕ

Я СЁННЯ ГАСПАДАР

Вадзім ЛОЙКА -- дырэктар сельскагаспадарчага прадпрыемства ўжо больш за два дзесяці год: як гаворыцца, з'еў на гэтай справе зубы. Гаспадарка, якой ён кіруе, эксперыментальная база ў Уздзенскім раёне, не калгас, па статусу -- дзяржаўнае прадпрыемства, але на справе калгас і саўгас мала чым адзін ад аднаго адрозніваюцца: тыя ж клопаты -- як пасадзіць, вырасіць, убраць ураджай, выгадаваць жывёлу, аднолькавыя і праблемы -- непарытэт цэн на сельскагаспадарчую і прамысловую прадукцыю, дарагоўля энерганосьбітаў, угнаенняў, несвоечасовы разлік за сельгаспрадукцыю з боку дзяржавы і асобных прадпрыемстваў. А таму ўсё, пра што разважае Вадзім Лойка, тычыцца не толькі яго як дырэктара канкрэтнага саўгаса.

— Вадзім Вікенцьевіч, мяркую, для вас не навіна, што старшыня калгасаў, дырэктараў саўгасаў нярэдка называюць і, не ад самых добрых пачуццяў, "чырвонымі памешчыкамі". Чаму "чырвонымі" — зразумела: калектыўныя сельскія гаспадаркі ў такім выглядзе былі "народжаны" бальшавікамі, камуністамі — "чырвонымі". Але чаму памешчыкамі? Ёсць падставы? А, можа, усё гэта чыстай вады нагавор?

— Ну, не ведаю, памешчыкі мы ці не, але ж і не парабкі. Старшыня калгаса, дырэктар саўгаса — кіраўнік, рэальная ўлада ў гаспадарцы, і з гэтым лічацца. Увогуле, мне здаецца ў жыцці, ураўніпаўкі і не павінна быць. Кожны чалавек мае свае асаблівасці, нейкія адметныя якасці і рысы. Мы ўсе розныя, па-рознаму жывем, працуем, і адносіны да нас будуць таксама розныя, і праца кожнага з нас павінна ўзнагароджвацца ў адпавед-

насці з яе складанасцю і інтэнсіўнасцю. Іншая справа, што наша жыццё мусіць быць так арганізавана, каб у ім не было бедных і абяздоленых. Але ў кожнай справе павінен быць кіраўнік, толькі тады атрымаецца нейкі толк.

І кожнаму кіраўніку патрэбна, каб плодзі яго, проста кажучы, слухаліся. Тады будзе парадку болей і ўнутры калектыву. Ну а наконт мянушак, дык нас як толькі не называюць, не ў гэтым справа... Я не крыўджуся.

— Карацей, няхай завуць хоць і кацялком, абы ў печ не саджалі...

І ўсё ж такі за апошнія перабудовачныя гады ў адносінах падначаленых і кіраўнікоў нешта мабыць змянілася? Можа той жа павагі паболела? Ці паменела? Аўтарытэты сёння, вой, як падаюць...

[Заканчэнне на 3-й стар.]

ЗНОЙДЗЕНА Ў ПРАЗЕ

"...Хочацца ўнесці свой уклад, хоць і невялікі, але ўсё ж значны. Я рада, што маю магчымасць паведаміць вам аб цікавай знаходцы, якая датычыцца славянскага ўраджэнца Полацка Скарыны і ўплыву апошняга ў Заходняй Украіне, дзе перапінсваліся яго друкаваныя выданні".

Гэтыя радкі з ліста Францішкі Сокалавай, навуковай супрацоўніцы Славянскай бібліятэкі пры Нацыянальнай бібліятэцы Чэшскай Рэспублікі, даслана на імя прафесара Адама Мальдзіса ў Скарынаўскі цэнтр.

У чым сутнасць знаходкі, вы зразумеете з артыкула "Рукапісны спіс скарынаўскага Апостала", змешчанага на 6-й стар.

НА ЗДЫМКУ: адна са старонак рукапіснай копіі з Апостала.

ДА 50-годдзя ААН

У ІМЯ МІРУ

24 кастрычніка міжнародная грамадскасць адзначыла 50-годдзе стварэння Арганізацыі Аб'яднаных Нацый — важнейшага інстытута садружнасці дзяржаў, што выконвае вялікую ролю ў жыццядзейнасці сусветнай супольнасці. Адной з 50 дзяржаў — сузаснавальнікаў ААН была і Рэспубліка Беларусь, якая атрымала гэты статус у знак прызнання яе заслуг у разгроме фашыскай Германіі ў другой сусветнай вайне.

Сёння членамі ААН з'яўляюцца 184 дзяржавы свету. З моманту свайго існавання адной з галоўных мэт гэтай універсальнай арганізацыі з'яўляецца недапушчэнне трэцяй сусветнай вайны. Варта падкрэсліць, што пяцідзесцігадовая дзейнасць ААН поўнасцю апраўдала ўскладзеную на яе адказную місію: трэцяя сусветная вайна не адбылася, прадухілены многія лакальныя войны і канфлікты. Важны ўклад унесла ААН у справу раззбраення і скарачэння ядзернай зброі, разрадка міжнароднай напружанасці і захавання міру, у барацьбе за незалежнасць краін і забеспячэнне правоў чалавека, супраць апартэіду. Неацэнная дапамога бедным і пацярпелым ад стыхійных бедстваў і катастроф, бежанцам і г.д.

Актыўны ўдзел у дзейнасці Арганізацыі Аб'яднаных Нацый і яе структур прымае Рэспубліка Беларусь асабліва з моманту набыцця ёю сваёй незалежнасці. Як у рамках ААН, так і на ўзроўні міжнародных і двухбаковых пагадненняў Беларусь робіць актыўныя намаганні па

вырашэнню праблем раззбраення, умацаванню міжнароднага міру і нацыянальнай бяспекі. Наша краіна адной з першых аб'явіла сябе бяз'ядзернай дзяржавай. К канцу красавіка 1992 года дабілася вывазу за межы сваёй тэрыторыі тактычнай ядзернай зброі і вызначыла графік да-тэрміновага вывазу з Беларусі стратэгічных ядзерных узбраенняў. Акрамя таго рэспубліка ініцыявала ці падтрымала шэраг іншых міжнародных пагадненняў, накіраваных на выключэнне ядзернай зброі з жыцця чалавецтва. Многое зроблена па выкананню міжнародных дагавораў па скарачэнню звычайных узбраенняў. Такім чынам, наша краіна, якая панесла непапраўныя страты ў гады другой сусветнай вайны і зведала ў поўным аб'ёме вынікі чарнобыльскай катастрофы, стала прыкладам для дзяржаў — членаў ААН па ядзернаму раззбраенню. Гэтая пазіцыя з'яўляецца фундаментам знешнепаўнамоцнай канцэпцыі нашай маладой дзяржавы. І надзвычай важна быць паслядоўнымі ў рэалізацыі свайго курсу.

Я пра гэта гавару яшчэ і таму, што ў вырашэнні абвешчаных у Статуце ААН глабальных і нацыянальных праблем, звязаных з умацаваннем міру і забеспячэннем нацыянальнай бяспекі, умацаваннем даверу і дружбы паміж народамі, ключавую ролю адыгрываюць грамадскія няўрадавыя арганізацыі, у ліку якіх і Беларускі камітэт міру.

[Заканчэнне на 3-й стар.]

Выдатна, калі сельскагаспадарчую восень можна назваць шчодрой. Сялетня -- не горшая: урадзіла збажына і бульба, хапае гародніны, а васьмь пра яблыкі не скажаш, што багата ўрадзілі. Тым больш прыемна, што ў садзе "Дружба" саўгаса "Рассвет" Брэсцкага раёна до-бры ўраджай яблык. Тут сабрана іх паўтары тысячы тон розных гатункаў: "Спартак", "Макспур", "Беларуская малінаўка".

НА ЗДЫМКУ: збор яблык у саўгасным садзе. Фота Рамана КАБЯКА.

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ВЯРХІ СУДЗЯЦЦА

М. ГРЫБ contra А. ЛУКАШЭНКА

17 кастрычніка спікер беларускага парламента Мечаслаў Грыб накіраваў у Канстытуцыйны суд прапанову разгледзець на адпаведнасць Канстытуцыі прэзідэнцкія ўказы аб назначэнні на пасады віце-прэм’ера былога начальніка Службы кантролю адміністрацыі Прэзідэнта Васіля Далгалёва і кіраўніка адміністрацыі Леаніда Сініцына, а таксама ўказ, якім генерал-лейтэнант Мальцаў назначаны на пасаду міністра абароны.

М.Грыб лічыць, што гэтымі ўказамі Прэзідэнт А.Лукашэнка парушыў артыкул 100 Канстытуцыі, згодна з якім Прэзідэнт дадзена права назначаць намеснікаў прэм’ер-міністра, але “са згоды Вярохунага Савета”.

Існуе верагоднасць таго, што М.Грыб звернецца ў Канстытуцыйны суд і ў сувязі з указам А.Лукашэнка аб зняцці з пасады міністра ўнутраных спраў Юрыя Захаранкі.

З ПРЭЗІДЭНЦКАЙ КАЌЦЫЛЯРЫ

ЗВАЛЬНЕННІ І ПРЫЗНАЧЭННІ

Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь за дапушчанае грубае парушэнне фінансавай дысцыпліны, якое выявілася ў няёмкім выкарыстанні бюджэтных сродкаў, Захаранка Юрый Мікалаевіч зняты з пасады міністра ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь.

Выконваючым абавязкі міністра ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь назначаны дзяржаўны сакратар Савета бяспекі Рэспублікі Беларусь Шэйман Віктар Уладзіміравіч. На яго ўскладзены абавязкі старшыні калегіі Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь.

Распараджэннем Прэзідэнта Беларусі былі дэкан факультэта журналістыкі БДУ прафесар Алег Слупа прызначаны памочнікам Прэзідэнта.

“Калі я выбіраўся Прэзідэнтам, бачыў, што ў краіне непарадак, але такой ступені разладу жыцця грамадства, з якой сутыкнуўся пасля выбаранна, не чакаў. Кожны месяц пошта прыносіць Прэзідэнту да 30 тысяч пісьмаў. У большасці з іх скаргі грамадзян, у тым ліку ветэранаў, на самавольства мясцовай адміністрацыі, органаў ўнутраных спраў, судовых інстанцый і гэтак далей. Па пытаннях, што могуць быць вырашаны на месцах, людзі вымушаны звяртацца напрамую да Прэзідэнта. І я вымушаны прымаць жорсткія меры, якімі б непапулярныя яны ні былі. Першыя тыдні знаходжання на пасадзе Прэзідэнта пераканалі мяне, што толькі моцная ўлада здольна спыніць скочванне рэспублікі ў бездань. Менавіта так я і стаў дзейнічаць. Прэзідэнт, які паставіў адзінай мэтай сваёй дзейнасці дабрабыт народа, не мог не ўступіць у канфрантацыю з сіламі, што хацелі выкарыстоўваць беларускі народ у сваіх палітычных гульнях. Цяпер яны спрабуюць разыграць карту ветэранаў. Але, прымаючы ўказы аб адмене некаторых ільгот і аб працу ючых пенсіянерах, я ўсведамляў вынікі. Эканоміка — гэта тая сфера, якая не церпіць папулізму. І калі не прыняць своечасова рашэнне, можа здарыцца катастрофа. Я ўпэўнены, што вы мяне зразумеце і падтрымаеце. Народ сёння падмануць нельга, ён усё роўна разбярэцца, хто жадае яму добра, а хто хоча на спінах працоўнага народа ўехаць у прывілеяваны “рай”.

(З выступлення Прэзідэнта Беларусі А. ЛУКАШЭНкі на сустрэчы з ветэранамі ў Мінску 19 кастрычніка г.г.).

НЕСУЦЯШАЛЬНАЯ СТАТЫСТЫКА

КОЦМСЯ ЎНІЗ

Паводле звестак Міністэрства статыстыкі і аналізу Беларусі, у перыяд са студзеня па верасень 1995 года на 1 121 прамысловым прадпрыемстве рэспублікі (66,5 працэнта ад іх агульнай колькасці) дапушчаны спад вытворчасці прамысловай прадукцыі. Павялічылі выпуск прадукцыі толькі 565 прадпрыемстваў (33,5 працэнта).

У параўнанні з адпаведным перыядам 1994 года аб’ём прамысловай вытворчасці за дзевяць месяцаў сёлета знізіўся на 11 працэнтаў.

КАР’ЕРА БАНКІРА

СТАНІСЛАЎ БАГДАНКЕВІЧ — ПРЭЗІДЭНТ

Былы старшыня праўлення Нацыянальнага банка Беларусі прафесар Станіслаў Багданкевіч абраны прэзідэнтам новай недзяржаўнай Акадэміі банкаўскага і фінансавага бізнесу.

Гэтая ўстанова будзе спеасаблівай вышэйшай школай ведаў для банкіраў Беларусі. Лекцыі для іх ужо пачалі чытаць спецыялісты з Англіі, Германіі, іншых краін; прадугледжаны таксама стажыроўкі беларускіх спецыялістаў за мяжой.

РЫНАК ПРАЦЫ

Беспрацоўе становіцца праблемай, ад якой баліць не адна кіруючая галава. І на перыферыі, і ў сталіцы. Праблему беспрацоўя вырашаюць хто як здолее. Мінскі гарадскі цэнтр занятасці насельніцтва сумесна з адміністрацыяй Партызанскага раёна правёў “Кірмаш вакансій”. Яго мэта — зарыентаваць насельніцтва на рынку працы і прыцягнуць увагу кіраўніцтва рэспублікі да праблемы беспрацоўя. На кірмашы ў Мінску было прапанавана больш за 6 тысяч вакансій, і кожны жадаючы мог атрымаць кансультацыю вопытнага юрыста па праблемах працаўладкавання.

НА ЗДЫМКАХ: кірмаш вакансій у Мінску; з дапамогай камп’ютэрнага банка даных кожны наведвальнік кірмашу мог хутка знайсці патрэбныя вакансіі.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

ГАРАДСКІЯ ўлады Брэста ўвялі з 15 кастрычніка на пагранічных пераходах плату за санітарныя і дыспетчарскія паслугі. Збор з аўтобусаў складае сем мінімальных зарплат, з мікрааўтобусаў — тры, з легкавых аўтамабіляў — адна мінімальная зарплата.

ЛІМІТНАЕ выкарыстанне службовага аўтатранспарту ўвёў Магілёўскі аблвыканком. Цяпер намеснікі старшні выканкома маюць права ў месяц “наездзіць” толькі тры тысячы кіламетраў, загадчыкі аддзелаў — да паўтары тысячы. Такая сістэма выкарыстання аўтатранспарту рэкамендавана ва ўсіх гарадах і раёнах вобласці.

ПАГРАНІЧНІКІ Беларусі, якія нясуць службу на мяжы з Польшчай, Літвой, Латвіяй, сёлета ўжо прапусцілі праз пункты пераходу каля 11 мільёнаў чалавек і больш за 2,5 мільёна транспартных сродкаў. За дзевяць месяцаў 1995 года затрымана больш за 3 700 парушальнікаў граніцы, якія наважыліся перайсці яе нелегальна. Канфіскавана ў кантрабандыстаў розных каштоўнасцей, валюты, тавараў на суму, якая перавышае 19 мільярдаў рублёў.

СПЕКТАКЛЕМ “Ідылія” ў пастаноўцы Мікалая Пінігіна купалаўцы зачараваў масквічоў. 15 і 16 кастрычніка ў перапоўненай зале Малога тэатра ў рамках Міжнароднага фестывалю нацыянальных тэатраў паказвалі мінчане сваю пастаноўку. Водзукі такія: гэта сапраўднае мастацтва. У тэатра імя Янкі Купалы могуць вучыцца артысты многіх краін.

АСВЯЧЭННЕ Свята-Духаўскай царквы, пабудаванай яшчэ ў 1901 годзе, адбылося ў Бабруйску. Да 1993 года ў царкве размяшчалася кінатэатр, потым будынак быў перададзены вернікам. Гэта ўжо трэці праваслаўны храм у горадзе. На ўрачыстай цырымоніі быў прысутны Мітрапаліт Мінскі і Магілёўскі Максім.

У БРЭСЦЕ выяўлены і затрыманы асобы, якія займаліся вырабам і распаўсюджаннем у грамадскіх месцах горада лістовак антыхрысціянскага зместу з сімволікай так званых сатаністаў. Следчыя органы высятляюць дачыненне гэтых асоб да падпапу Свята-Афасьеўскай капліцы ў вёсцы Аркадзія Брэсцкага раёна ў канцы верасня гэтага года.

БЫЛЫ міністр ўнутраных спраў, нядаўна зняты А.Лукашэнкам са сваёй пасады, Юрый Захаранка пачынае палітычную кар’еру. Супрацоўнікі Гомельскага ўпраўлення ўнутраных спраў выпучылі яго кандыдатам у дэпутаты Вярохунага Савета Беларусі.

РАКА Нёман занадта наблізілася да вёскі Дубна Мастоўскага раёна. Каб пазбегнуць небяспекі для будынкаў, у ваколіцах Дубны на працягу 1,5 кіламетра для Нёмана будзе пракладзена новае рэчышча. На ўсё гэта патрабуецца каля 20 мільярдаў рублёў.

ВАКОЛ КАЌФЭРЭНЦЫІ

СУСТРЭЧЫ

НА ВЫШЭЙШЫМ УЗРОЎНІ

Старшыня Славянскага Сабора “Белая Русь” Мікалай Сяргееў і старшыня культурнага цэнтра “Русь” (г.Віцебск) Ігар Патапаў сустрэліся ў Маскве з кіраўніком Дзяржаўнай думы Расіі Іванам Рыбіным, віце-прэм’ерам Аляксеем Большаковым, Патрыярхам Маскоўскім і ўсяе Русі Аляксеем ІІ, генералам Аляксандрам Лебедзем.

Паводле звестак з прэс-службы Славянскага Сабора, падчас гэтых сустрэч абмяркоўвалася ў тым ліку і пытанне аб перспектывах стварэння беларуска-расійскага канфедэратыўнага саюза.

ПАДАТКОВАЯ ПЯТЛЯ

“ПУШЭ” ЗГОРТВАЕ СВАЮ ДЗЕЙНАСЦЬ

Такое рашэнне прадыктавана сённяшняй сітуацыяй у сферы падаткаў. Падатковы прэс-настойкі вялікі, што нават адно з самых буйных прадпрыемстваў не можа нармальна функцыянаваць. “Пушэ” згортвае сваю дзейнасць да ўвядзення новага падатковага кодэкса. А.Пупейка, прэзідэнт “Пушэ”, выказаў спадзяванне, што існуючая сістэма будзе зменена. Падаткі павінны быць інструментам развіцця прамысловасці, а не наадварот.

Пакуль жа асноўную дзейнасць “Пушэ” ажыццяўляе на тэрыторыі суседняй Украіны.

БЕЛАРУСЬ І СВЕТ

КАЛІ ЛАСКА, У ЛАГЕР

На тэрыторыі Польшчы будзе створаны дэпартацыйны лагер для інашаземцаў, якія не падпарадкаваліся рашэнню ўладаў пакінуць краіну. Такое рашэнне, паводле звестак БелаПАН, прынята ў сувязі з абвастрэннем крымінагеннай сітуацыі і ростам колькасці злачынстваў у Польшчы з удзелам замежных грамадзян, і ў першую чаргу з краін Садружнасці Незалежных Дзяржаў.

Па тых жа прычынах у шэрагу гарадоў Польшчы плануецца стварыць спецыяльныя памяшканні турэмнага тыпу для асоб, якія ўчынілі найбольш цяжкія злачынствы. Першапачаткова яны будуць створаны пры следчых ізалятарах у Катавіцах і Ольштыне, а таксама ў папраўчай установе ў Броцлаўскім ваяводстве.

Колькі беларускіх грамадзян рызыкуюць стаць “кліентамі” падобных устаноў, можна меркаваць па тым, што толькі на працягу гэтага года паліцыяй Польшчы за розных проціпраўных дзеянняў было затрымана больш чым пяцьсот грамадзян Беларусі.

Па звестках за першае паўгоддзе, у месцах пазбаўлення волі на польскай тэрыторыі знаходзілася 230 беларускіх грамадзян. Тэрміны пакарання яны адбываюць у асноўным за рабаўніцтва і крадзяжы, у тым ліку аўтатранспарту.

СУЧАСНЫЯ ВАНДАЛЫ

Невядомымі вандаламі ў Крычаве пашкоджаны помнік-абеліск у гонар вызвалення горада ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Мемарыяльная пліта, дзе былі напісаны прозвішчы салдат і афіцэраў, нумары воінскіх часцей, разбіта. Гэта толькі адзін з апошніх прыкладаў, якія сведчаць аб падзенні маралі грамадства. Сумна і трывожна.

Я СЁННЯ ГАСПАДАР

[Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар.]

— Аўтарытэт кіраўніка заўсёды залежаў і залежыць цяпер ад таго, што і як ён робіць, ці ёсць ад яго карысць справе і калектыву. Калі ёсць, то ўсё будзе ў парадку. Так, людзей трэба заўсёды выслушаць, параіцца з імі, усё ўзважыць. Але рашэнне прыняць самастойна.

Кіраваць жа сёння нават крыху лягчэй, бо дырэктары саўгасаў і старшыні калгасаў зараз маюць значна больш, чым раней, самастойнасці ў прыняцці рашэнняў.

Гэта па-першае. Па-другое, цяпер няма ўсіх гэтых парткомаў, райкомаў, куды так любілі бегаць скардзіцца, так званыя, пакрыўджаныя і адкуль ішлі бясконцыя праверкі, "прачысткі мазгоў". Дарэчы, калі не стрываешся і што-небудзь скажаш у адказ, то і з работы "зляціш" вельмі хутка — каб не пярэчыць...

Сёння гэтага няма, і я бачу, што людзі пачалі больш лічыцца з непасрэднымі кіраўнікамі, з тымі, хто разам з імі нясе цяжар агульнай справы. Так, часы цяпер не самыя лепшыя, але ж не ўсе і не ўсе ў заняпадзе. Ёсць гаспадаркі, якія не толькі, так бы мовіць, трымаюцца, але, як напрыклад, наша, знаходзячы яшчэ магчымасць тое-сёе будаваць, свечасо-ва выплачваюць рабочым заробную плату... Цяжка, канешне, і нам, але знаходзіць нейкае выйсце, вырашаць праблемы магчыма і сёння. Было б жаданне.

— Вадзім Вікенцэвіч, на сёлетніх парламенцкіх выбарах сярод кандыдатаў у дэпутаты было і, мабыць, на паўторных выбарах таксама будзе вельмі многа старшынь калгасаў і дырэктараў саўгасаў. Што рухае імі не так ужо і цяжка ўявіць: адзін прыклад цяперашняга кіраўніка краіны чаго варты, калі чалавек з крэсла дырэктара саўгаса трапіў у прэзідэнцкае... Але ж я хачу завастрыць увагу не на гэтым моманце. Сярод тых, хто ўсё ж такі набывае дэпутатскае званне, многа вашых калег, за іх дружна галасавалі сяляне. Чаму? Няўжо толькі з-за таго, што іх кіраўнікі самыя выдатныя спецыялісты і чуйныя людзі? Тады лепей было б пакінуць іх на сваіх пасадах — няхай паляпшаюць жыццё непасрэдна на месцы?

— Скажу адразу: я таксама ба-лаціраваўся ў Вярхоўны Савет ад Аграрнай партыі і праіграў свайму саперніку, які прадстаўляў адміністрацыю прэзідэнта. Але мае рашэнне вылучацца на выбары не было прад'яўлена жаданнем некуды "збегчы", кінучы гаспадарку, дзе працую шмат год і дзе справы ідуць зусім не кепска. Я наогул не збіраўся развітвацца са сваёй работай у саўгасе. І мне даводзілася чуць такія досыць парадкавыя меркаванні: мы не будзем за вас галасаваць, бо не хочам, каб у нас былі новы дырэктар. І смешна, і прыемна...

— А я чула, тым не менш, "вашы" дружна прагаласавалі за вас...

— Так, прагаласавалі і ў першым, і ў другім туры, але акруга ў нас была складаная, вялікая, перамог мой апанент.

— Вадзім Вікенцэвіч, ваша эксперыментальная база — цалкам дзяржаўная маёмасць?

— Так, мы пакуль не праводзілі прыватызавання.

— А як асабіста вы ставіцеся да фермерства? Чаму, на ваш погляд, яно зараз неяк затухла?

— Я лічу, што будучыня ў фермерскіх гаспадарак у нашай краіне ёсць. Прычым, на мой погляд, гэта павінна быць буйное фермерства, а не дробнае. Мне здаецца, што ў фермерскай справе мы не ўсё добра прадумалі, нават паспыхаліся.

Давайце ўзгадаем нядаўняе мінулае. Што ад нас тады патрабавалі? Каб розніца ў апаце асобных працаўнікоў была як мага меншай. Калі недзе атрымліваўся значны адрыв у апаце стараннага рабочага і лайдака, то кіраўнік гаспадаркі яшчэ і вымову мог атрымаць. Усё тая ж ураўнілаўка, адным словам. Вось гэтая ураўнілаўка вельмі нам пашкодзіла ў тым плане, што ў людзей было вытраўлена жаданне працаваць многа і добра. Сапраўды, а навошта, калі ўсё роўна заробіш амаль тое ж, што і які-небудзь п'яніца? Вось, на жаль, і атрымалася, што калі ўзнікла магчымасць заняцца фермерствам, жадаючых аказалася няшмат. Да таго ж сярод тых, хто прэтэндаваў на зямлю, было дастаткова аматараў хутка разбагацець, але пры гэтым працаваць многа і добра, як гэта неабходна ў фермерскай гаспадарцы, ім не хацелася. Мне да-валялося сустракацца з такімі прыкладамі,

калі саўгасныя палі ўжо ўбраныя, а побач фермерскае стаіць — гіне. Проста душа баліць глядзець на гэта. Што рабіць, даводзіцца пасыпаць саўгасны камбайн, каб сабралі фермерскае збожжа, бо прападзе наогул.

Але нягледзячы на тое, што ў цэлым наша гаспадарка дзяржаўная, ніякай рэальнай ураўнілаўкі ў апаце мы не дапускаем. Калі добра працуеш, то і заробную плату атрымаеш адпаведную. Такі падыход у прамым сэнсе выходзіць ў людзях жаданне і ўменне працаваць. Мне ўжо не трэба некага падганяць, са-чыць, каб не лайдачыў, бо ў чалавека з'явілася зацікаўленасць у выніках сваёй працы, нярэдка ён па ўласнаму жаданню і на працу прыйдзе раней, і з працы пойдзе пазней. Ды і ўжо як кіраўнік гаспадаркі нарэшце аднуў сябе гаспадаром, які сам вырашае, як лепей зрабіць, каб і для гаспадаркі, і для людзей, якія там працуюць, было добра. Цяпер трэба шмат думаць на месцах.

— Але можна часта чуць, што ў нашай калгасна-саўгаснай Беларусі гэтыя самыя калгасы-саўгасы з-за эканамічных умоў "ляжаць на лапатах". Як вы лічыце, ці сапраўды наша сельская гаспадарка ўжо даходзіць? А калі гэта так, то чаму? Дарэчы, вось у вас справы ідуць больш-менш нармальна...

— Ведаецца, многія людзі ўжо прызвычаліся, што ў нас увесь час што-небудзь ідзе дрэнна. І ў рэшце рэшт некаторыя пачынаюць думаць прыкладна так: усё паўсюль дрэнна, і ў суседа — дрэнна, тады чаму ў мяне павінна быць лепш? А таму навошта браць на сябе дадатковыя клопаты, усё роўна нічога добрага не атрымаецца. Да таго ж многія з нас за мінулыя гады прызвычаліся працаваць па ўказцы. А сёння, калі гэтая ўказка амаль знікла, а сваёй ініцыятывы ў рабоце не хапае, некаторыя людзі проста разгубіліся і не ведаюць, што рабіць. А ў дадатак яшчэ аб'ектыўныя эканамічныя цяжкасці. Вось і складваецца сітуацыя ў асобных гаспадарках сапраўды катастрафічная. Мы ж у сябе ўвесь час думаем, як выжыць, што б яшчэ такое гаспадарыць, вырашыць, каб зарабіць грошай... Можна, таму і трымаемся. Хаця вытворчы спад ёсць і ў нас. Але ў адрозненне ад многіх іншых, наша гаспадарка — плацежаздольная, крэдыты бяром невялікія — да 100 мільёнаў рублёў. А ўсё таму, што імкнемся вырабляць тое, што можа прадацца, тое, што патрэбна нашаму рынку, напрыклад, раннюю гародніну і раннюю бульбу. Хаця я згодны, што палітыка цяперашніх нашых улад у адносінах аграрыяў мае шмат заганаў.

— Які профіль вашай гаспадаркі?

— Раслінаводства, і ў першую чаргу развядзенне перспектывных сартоў бульбы. Але, на жаль, у апошнія гады гэтая роля — менавіта эксперыментальнай базы — стала губляцца. Не хочучы нашы сельскія вытворцы купляць насенне той жа бульбы высокай рэпрадукцыі. Дарага, лічачы, непатрэбна ім. А што будучы атрымаць праз некалькі год, не задумваюцца. Без абнаўлення насення, без племянной работы ў жыццёлагадоўлі можна згубіць усё, што маем сёння. Увогуле цяпер вельмі многа бульбы вырошчвае насельніцтва, таму ў бліжэйшы час Беларусь без бульбы не застанецца. Справа ў іншым: зараз больш выгадна займацца таварнай бульбай, чым насеннай. Але мы не кінудзі гэтую справу, некаму ж трэба дбаць і пра будучыню.

— У нашай краіне пры ўсіх грамадскіх і палітычных катаклізмах сельскае насельніцтва аказвалася ў больш складаным становішчы, чым гарадское, ды і ўвогуле сяляне жылі заўсёды бядней за гараджан. Як складваецца сітуацыя цяпер, у час вялікай неразбярэхі?

— Я спадзяюся, што тыя, хто працуе ў нашым саўгасе, сёння нават крыху багацейшыя за гараджан.

У нас ёсць добры дзіцячы сад, сярэдняя школа. Каб было зручней, на тэрыторыі гаспадаркі адкрылі аддзяленне Ашчадбанка, аддзяленне міліцыі, хутка будучы і пажарныя. Калі з горада звяртаюцца з выгаднай прапановай распачаць нейкую вытворчасць, таксама не адмаўляемся — болей рабочых месцаў будзе для мясцо-вых жыхароў. І што вельмі важна, мы на вёсцы трымаем падсобную гаспадарку. А саўгас заўсёды тут дапамагае сваім людзям. Ва ўсялякім разе праблем з кармамі для жывёлы ў іх няма. Калі селянін працуе, а не вырошчвае на падвор'і бур'ян, то жыць будзе, і надрэнна.

Гутарку вяла
Галіна УЛІЦЕНАК.

НА ТРАСЕ БРЭСТ—ГОМЕЛЬ

Чатырнаццаць новых магазінаў пабудавана ў Іванаўскім раёне. Гэтыя гандлёвыя кропкі прыносяць значны прыбытак. Напрыклад, гандлёвы цэнтр "Астравок", што размясціўся на бойкім месцы ля трасы Брэст—Гомель, прыцягвае пакупнікоў багаццем прадуктова-вых, прамысловых і іншых тавараў.

НА ЗДЫМКУ: гандлёвы цэнтр "Астравок".

Фота Рамана КАБЯКА.

У ІМЯ МІРУ

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

З першых дзён свайго стварэння (на 1-й Беларускай канферэнцыі прыхільнікаў міру ў верасні 1951 года) Беларуска камітэт міру, дзейнічаючы ў духу высокай мэты, выкладзены ў Статуце ААН, накіраваў галоўныя намаганні міралюбівай грамадскасці Беларусі на прадухіненне новай сусветнай вайны.

Да гэтага моманту дасягнула крытычнай кропкі проціборства дзвюх палітычных сістэм і адпаведных ваенных блокаў НАТА і Варшаўскага Дагавора. Узнікшая "халодная вайна" ўлюбы момант магла ператварыцца ў "гарачую" сусветную вайну ў глабальных маштабах з катастрафічнымі вынікамі ў выглядзе прымянення ядзернай зброі. У гэтых умовах калектывны розум і вялікая адзіная воля міралюбівых сіл планеты змаглі не дапусціць сусветнай катастрофы. Мір быў захаваны. І сёння варта адзначыць, што беларускі народ дастойна выканаў свой грамадзянскі абавязак і ўнёс істотны ўклад у складзе міжнароднага руху прыхільнікаў міру на прадухіненне новай сусветнай вайны. Намаганні беларускіх міратворцаў аб'ядналі такія выдатныя грамадскія дзеячы, як Якуб Колас — першы Старшыня Беларускага камітэта міру, а таксама наступныя Старшыні БКМ Аркадзь Куляшоў, Іван Мележ, Пімен Панчанка, Іван Шамякін, сотні і тысячы іншых вядомых вучоных, літаратараў, журналістаў, артыстаў, музыкантаў, рабочых, працаўнікоў вёскі і інш.

Актыўнасць беларускага руху за мір была не толькі заўважана, але і атрымала сусветнае прызнанне. 15 верасня 1987 года Арганізацыяй Аб'яднаных Нацый Беларуска камітэт міру было прысвоена ганаровае званне "Пасланец міру" і ўручаны спецыяльны Дыплом за подпісам генеральнага сакратара ААН Перэса дэ Куэльяра.

Сёння напярэдні 50-годдзя ААН і міжнароднага Тыдня дзеянняў за раззбраенне ў свеце адбыліся істотныя перамены. Аднак ваеннае пытанне не толькі не знята з парадку дня, але і абвастралася перад многімі краінамі ў поўным аб'ёме. Новая абстаноўка запатрабавала змяніць некаторыя акцынты, унесці карэктывы ў нашы задачы і асноўныя напрамкі дзейнасці.

На праішоўшай 10 лютага 1995 года Пазачарговай канферэнцыі прыхільнікаў міру Беларусі ў якасці галоўных былі вызначаны наступныя статутныя мэты і задачы:

— умацаванне грамадзянскага міру і нацыянальнай згоды ў Рэспубліцы Беларусь;

— развіццё міжнародных міратворчых сувязей;

— садзейнічанне ліквідацыі вынікаў чарнобыльскай катастрофы;

— садзейнічанне забеспячэнню мірных умоў для развіцця і ўмацавання Рэспублікі Беларусь як палітычна і эканамічна незалежнай дзяржавы;

— ажыццяўленне грамадзянскага кантролю за выкананнем міжнародных пагадненняў па скарачэнню баявой тэхнікі, зброі і колькасці арміі;

— уцягненне шырокіх слаёў грамадскасці Беларусі ў вырашэнне праблем міру паміж народамі;

— правядзенне міжнародных форумаў і іншых акцый па актуальных праблемах вайны і міру і інш.

У рэалізацыі гэтых і іншых статутных задач БКМ у апошні перыяд быў праведзены шэраг нестандартных і важных па сваёй значнасці мерапрыемстваў: сустрэчы з прадстаўнікамі Мінабароны Рэспублікі Беларусь, экспертамі з НАТА, абмен міратворчымі дэлегацыямі ў рамках народнай дыпламатыі, арганізацыя і ўдзел у рабоце міжнародных канферэнцый, на якіх абмяркоўваліся актуальныя праблемы нацыянальнай і рэгіянальнай бяспекі, раззбраення, спыненне выпрабаванняў ядзернай зброі і інш.

Аднак сёння становішча ў свеце не дае падстаў для супакоення і лагоднасці (мадэрнізацыя і выпрабаванні ядзернай зброі, нявінныя ахвяры ў Югаславіі, Чэчні і іншых рэгіёнах, праблемы тэрарызму ў міжнародных маштабах і г.д.). Не выключаны падставы для занепакоенасці і ўнутры нашай краіны. Усё гэта патрабуе ад Беларускага руху за мір стараннага вывучэння і ацэнкі знешнепалітычнай і ўнутранай абстаноўкі ў свеце і ў нашай краіне, аналізу існуючых і чакаемых падзей і свечасовага рэагавання ў рамках магчымасцей міратворчага руху.

У дзейнасці ААН маюцца і вельмі спрэчныя моманты з пазіцыі міратворчага руху. Аднак гэта асобная размова. Сёння святкаванне юбілею ААН з'яўляецца добрай прычынай для актывізацыі дзейнасці ўсяго міратворчага руху Беларусі, усіх прыхільнікаў свету незалежна ад іх палітычнай прыхільнасці.

50-годдзе ААН — падзея сусветнага гістарычнага значэння, і хочацца спадзявацца, што яно з'явіцца перамогай ідэй міру, супрацоўніцтва і дружбы народаў нашай планеты.

Іван КІРЬЧЭНКА,
старшыня Беларускага камітэта міру, генеральны дырэктар Нацыянальнага Цэнтра стратэгічных даследаванняў.

ПІСЬМЫ НАШЫХ ЧЫТАЧОЎ

ТРЫУМФАЛЬНЫЯ ГАСТРОЛІ КУПАЛАЎЦАЎ

Нацыянальны тэатр Беларусі імя Янкі Купалы не патрабуе асаблівай рэкламы. У галіне тэатральнага мастацтва ён ад пачатку свайго існавання займае на Беларусі першае месца. І тым не менш, масава нахлынуўшыя на пастаноўку “Сялянкі” Дуніна-Марцінкевіча віленцы, як і іншыя госці з рэнаў рэспублікі, былі прыемна здзіўлены захпляючым відэапрадэманстрацыяй.

З размахам прадуманая і выдатна рэалізаваная, цудоўная дэкарацыя ўзмацняла ўражанне ад незабыўнага вышплення артыстаў.

— Мы яшчэ не дасягнулі такога ўзроўню, — сказаў у кулуарах адзін з выдатнейшых літоўскіх артыстаў. — Аднак спадзяюся, што адпаведныя вывады зробім на практыцы.

Для знаўцаў беларускай літаратуры бяспрэчна заслугаю Купалаўцаў з’яўляецца не толькі выдатнае выкананне сваіх роляў артыстамі, але таксама ўніклівае і глыбокае праўдзівае раскрыццё палётна-творчай задумы Дуніна-Марцінкевіча, яго пазычанага ўздыву, эмацыянальнасці, яго гумару і вострай сатыры. Духоўны свет аўтара “Сялянкі”, яго творчы імкненні, можа быць, упершыню знайшлі такое мастацкае ўвасабленне.

Акрамя таго, хацелася б лічыць заслугай пастаноўшчыкаў адсутнасць у спектаклі перанасычанасці мадэрнісцкімі прыёмамі. Перапоўненая зала амаль не бачыла на сцэне бульварнага (так моднага цяпер) прымітывізму. Лішні, штучны гармідар, крык і грукат, які дзікае завыванне (вуснамі ці інструментамі) не нервала гледача.

Цудоўна гучалі музычныя і харавыя нумары, сольныя ролі, дуэты, квартэты. Сапраўдную асалоду прыносілі абаяльныя феі і наогул — балетныя выступленні. Асабліваю ўвагу выклікала касцюмерыя: прыгожа вышытыя і скампанаваныя сукенкі, спаднічкі, галаўныя ўборы, мужчынскія ўборы.

Ізноў жа — без крыкліваці і стракатасці, як бы адухоўленыя гармоніяй фарбаў і спакоем.

Прысутныя (амаль у поўным складзе) дыпламаты Беларусі ў Вільні, намеснік міністра культуры, а з літоўскага боку — сакратар Міністэрства культуры і іншыя прадстаўнікі мясцовай эліты аднагалосна выказалі сваю задаволенасць сустрэчай і захпляючым спектаклем.

— Я вельмі рад прывітаць нашых дарагіх гасцей, — сказаў Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь Яўген Вайтовіч. — Высокае майстэрства і натхнёнае выкананне шэдэўраў тэатральнага мастацтва ў немалой меры ўзмацняе нашы суседскія сувязі ў галіне культуры. Дапамагае збліжэнню і ўзаемнаму даверу, тым самым умацоўваючы эканоміку і аўтарытэт нашых дзяржаў. Як даўно вядома, цеснае супрацоўніцтва заўсёды дае дадатковыя вынікі.

Дырэктар тэатра імя Янкі Купалы Іван Вашкевіч і дырэктар віленскага драматычнага тэатра пад навальніцкай воплескаў падзякавалі гледачам за іх масавыя адведзіны і выказалі надзею, што падобныя відзіты стануць традыцыйнымі з абодвух бакоў, прыносяць немалую карысць абедвум краінам.

У адказ на пытанні журналістаў гапоўны рэжысер і мастакі кіраўнік тэатра Валерый Раеўскі (22 гады бесперапыннага кіраўніцтва) адзначыў:

— Сённяшні поспех тэатра Янкі Купалы — не выпадковы. Гэта вынік упартай і стараннай працы на працягу дзесяцігоддзяў. Цяпер мы заслужана карыстаемся поспехам не толькі на Бацькаўшчыне, але і на гастролях у замежных краінах. Безумоўна, нашы дасягненні залежаць ад стараннай працы кожнага ўдзельніка тэатральнага калектыву, але ў значнай меры — таксама ад кіраўнікоў. У даным выпадку хацелася б адзначыць значны, істотны ўклад мэтанакіраванай і натхнёнай працы таленавітага Уладзіміра Кур’яна і маладога рэжысёра Пінгіна. Яны патрапілі зараз саім энтузіязмам (разам з іншымі адказнымі працаўнікамі) увесь творчы калектыв.

Як заўсёды, буру апладыментнаў выклікала народная артыстка Лілія Давідовіч, хоць і ўсе іншыя выканаўцы заслужылі бурную падтрымку публікі.

Пасля заканчэння пастаноўкі бурлівае авацыя, бадай, не менш дзесятка разоў змушала стомленых артыстаў вяртацца на сцэну. Мора кветак і цёплых слоў, гарачай падзякі завяршылі гэтую цудоўную сустрэчу.

Нямала слоў шчырай падзякі было накіравана ў адрас Я.Вайтовіча, міністэрства і прысутнага намесніка міністра культуры Рэспублікі Беларусь, а таксама Міністэрства культуры Літоўскай Рэспублікі за карысную ініцыятыву і эфектыўную дапамогу ў сустрэчы з выдатнейшымі прадстаўнікамі тэатральнага мастацтва.

У ажыўленай гутарцы было падкрэслена, што нягледзячы на эканамічны і палітычны развал і небывалыя цяжкасці, беларускі народ няспынна працуе і працягвае бліскуча выяўляць свае таленты амаль ва ўсіх галінах жыцця. З многіх прыкладаў можна ўспомніць хаця б акадэміка-астранаўта Барыса Кіта, які нядаўна наведаў Вільню. А ў Гётэборгу на лёгкаатлетычным чэмпіянаце свету сярод 200 спартыўных рэпрэзентацый планеты беларусы занялі 2-е месца, апрадзіўшы Нямеччыну, Расію, Украіну, Польшчу, Кітай, Італію, Канаду, Бразілію, Венгрыю, Францыю і звыш паўтары сотні іншых краін, уступішы толькі Злучаным Штатам Амерыкі (аўтаматычна заняўшы і другое месца ў Еўропе).

А вось сёння наглядзем трыумфальны паход беларускага купалаўскага тэатра... А нашы кампазітары, мастакі, спевакі, вялікія скарбы фальклору?.. Усё гэта нас цешыць.

— Не забывайце нас! — прасілі, развітваючыся, віленцы. — Памятайце, што літоўскі народ на працягу доўгіх вякоў не быў варажым у адносінах да беларусаў. Мы заўсёды вам рады!..

Аляксей АНІШЧЫК.

Сталія чытачы газеты з маіх допісаў ўжо ведаюць пра тое, што ў сярэдняй школе N 1 горада Ізяслава Хмяльніцкай вобласці Украіны на працягу дзесяці гадоў працуе гурток беларускай культуры “Зорка Венеры”. У студзені гэтага года мне, кіраўніку гуртка, пашчасціла ўдзельнічаць у рабоце курсаў павышэння кваліфікацыі замежных настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры пры Беларускам дзяржаўным педагагічным універсітэце і атрымаць пасведчанне з пералікам дысцыплін вучэбнага плана. Тут і сучасная беларуская мова, і метадыка яе выкладання, беларуская літаратура і метадыка яе выкладання, беларускі фальклор, гісторыя беларускай культуры.

ЁСЦЬ ФАКУЛЬТАТЫЎ

Вярнуўшыся з Мінска, я меў гутарку з кіраўніком асветы раёна спадаром Л.Дзям’яноком і дырэктарам школы спадаром А.Гуманюком аб адкрыцці ў новым навучальным годзе факультатыву беларускай мовы на ўзроўню існаваўшага ў школе два гады факультатыва польскай мовы. Пасведчанне, атрыманае ў Мінску, дапамагло мне паразумецца з кіраўнікамі асветы раёна і школы.

У гэтым навучальным годзе разам з мовамі ўкраінскай, англійскай, польскай, расейскай сталі выкладаць і мову беларускую. Сярод вучняў школы няма такіх, хто мае сваякоў у Беларусі. Тут няма чаму здзіўляцца: у Хмяльніцкай вобласці пражывае 4 тысячы 600 беларусаў (з іх 132 — у Ізяславе і ўсёх раёна). На факультатывае навучанне замежных моў выдзелена 6 гадзін у тыдзень. Улічваючы падзенне цікавасці да польскай мовы і ўзросцую — да мовы беларускай, на беларускую мову з 6 гадзін адведзена 4, на польскую — 2 гадзіны. Сярод тых, хто падаў заявы на факультатывае навучанне, большасць ужо паспелі пазаймацца ў гуртку беларускай культуры “Зорка Венеры”, а 9 лепшых з іх правялі першую змену ў летніку “Зубраня” на возеры Нарач у Беларусі, дзякуючы намаганням спадара Г.Пяцігора з Міністэрствам адукацыі і навукі Рэспублікі Беларусь, які займаецца справай аб’яўлення беларускай мовы ў спісе моў краіны.

На першым пасяджэнні быў аб’яўлены план работы факультатыву беларускай мовы. Заняткі будуць адбывацца ў чатырох узроставых групах па 1 гадзіне ў тыдзень для кожнай групы — разам для ўсіх груп атрымліваецца 4 гадзіны. У групах ад 10 да 16 чалавек. На пасяджэнні ішла гаворка пра адпачынак гуртку “Зоркі Венеры” на возеры Нарач, хлопчыкі і дзяўчынкі з цёплай усмішкай і праведзеныя на Беларусі, выказвалі жаданне яшчэ раз павізаць у краіне блакітных азёр. Прагучаў і вось гэты верш:

Мой народ з мінуласцю крывінай!
Над табою прашумеў разбой,
ды збярог ты ўласнае аблічча,
не ўсушылі каты розум твой.
Ёсць нашчадкі — твой працяг,
абнова, — шляхам спавівання тваім,
і няскораная продкаў мова
служыць годна і аддана ім.

Позірк твой слязой абмыла вяснасць,
дабрыні ў ім шмат і яснаты...
Вырадкі! Яны аб тым і сведчаць,
што жывеш, што неўміручы ты!

Верш гэты напісаў славеты ўкраінскі паэт Васіль Сіманенка, а на беларускую мову пераклаў беларускі паэт Алесь Каско. А прачытаў яго дзецям, каб паказаць, па-першае, што верш Сіманенкі гэтак жа мілагучна і хараша гучыць па-беларуску, як і ў арыгінале, а, па-другое, што мы, нашчадкі ўкраінскага і беларускага народаў, павінны шанавать сваю радавод, а значыцца і

імкнуцца добра авалодаць не толькі ўкраінскай мовай, бо тут сёння жывем, але і беларускай — мовай нашых бацькоў ці дзядуль з бабулямі. Сыны і дочки матухны-зямлі!
Вы бачыце, як сатанеюць тыя,
што ў нашых душах так і не змаглі
Усмерціць мовы зэрнеткі жывыя!

Верш Ніла Гілевіча “Нічога здзіўнага” ашаламляе сваёй безвыходнасцю, і калі я яго скончыў чытаць, пабачыў на твары адной дзяўчынкі (бацька якой беларус, і яна штогод гасцюе падчас вакацыі ў бабці пад Бабруйскам на Магілёўшчыне) такі смутак, што самому зрабілася млясна. Але я мусіў яго прачытаць дзецям, каб яны ведалі сітуацыю з мовай у суседняй краіне — Беларусі, магчыма пасля гэтага нехта з іх палічыць непатрэбнай справай вучыць яе на Украіне, пакіне адрозніваць факультатывныя заняткі.

Першай узлава слова Вікторыя Трубай: “Беларуская мова мне вельмі падабаецца сваёй чысцінёй вымаўлення, на ёй вельмі прыгожа гучаць вершы, якія я люблю ўжо чытаць, і я не разумею, як могуць некаторыя беларусы не любіць такой прыгожай мовы!”

“Я, і я”, — пачулася адначасова некалькі галасоў. Сваю сяброўку Вікторыю гарача падтрымалі Аксана Шнайдар, Вікторыя Паляшук, Таццяна Гаішун. Ад імя “моцнай” палавіны выступіў Вадзім Якімчук: “Я не лічу за подзей тых, хто адрокся ад сваёй роднай мовы, не размаўляе на ёй. Гэта, як сказаў Васіль Сіманенка, вырадкі! Калі ў Беларусі няма каму паказаць прыкладу вернасці і адданасці сваёй роднай мове, апроч Гілевіча, Бывава ды Пазыняка, то няхай паглядзяць на нас, правінцыялаў з раённага цэнтру ў Заходняй Украіне. Мы верныя запавету Тараса Швэцкі, які нам кажаў: “Свайго не цурайся і чужога навучайся!” Хаця беларуская мова нам зусім і не чужая, да таго ж у большасці з нас цячэ і беларуская кроў”. Мне здаецца, даволі і гэтага, каб упэўніцца, што ніводзін вучань, які запісаўся на факультатыву беларускай мовы, не забраў назад сваёй заявы. Факультатыву распачаў сваю нялёгкую працу.

Пятрусь КАПЧЫК,
выкладчык беларускай, польскай і рускай моў сярэдняй школы N 1 горада Ізяслава Хмяльніцкай вобласці Украіны.

СТВОРЫМ ЭНЦЫКЛАПЕДЫЮ “ПРОЗВІШЧЫ БЕЛАРУСІ”

Вы хочаце, суайчыннікі, каб пра ваш род ведалі нашчадкі?

Вы хочаце, каб ваша прозвішча трапіла ў энцыклапедыю?

Вы хочаце пакінуць след на роднай зямлі?

Тады просім не толькі зацікаўлена пазнаёміцца з гэтым допісам у рэдакцыю, але і прыняць самы актыўны ўдзел у напісанні жывой біяграфіі нашых каранёў...

На працягу ўжо некалькіх год наш творчы калектыв працуе над навукова-папулярнай энцыклапедыяй “Прозвішчы Беларусі”. За гэты час зроблены экспедыцыі ў розныя куткі рэспублікі, адбыліся сустрэчы на месцах са старажытасцямі, вывучаліся матэрыялы архіўныя, перапісаны населеныя пункты, музеі, падтрымліваліся сувязі з краязнаўцамі рэгіёнаў, арганізаваліся перапіскі з грамадзянамі, сацыялагічнае анкетаванне, вывучаліся навуковыя сусветныя літаратура па гэтай праблеме.

Рэдакцыя збірае матэрыял, даследавала этымалогію прозвішчаў Беларусі па магчымасці ўсіх нацыянальнасцей. Па энцыклапедыі выразна бачна, у якім раёне Беларусі людзей якіх нацыянальнасцей больш, якіх менш, а разам з тым — і адпаведныя прозвішчы.

Нам сабраны ўнікальны матэрыял з усяіх 117 раёнаў Беларусі. Аднак перад тым як зрабіць апошні варыянт выдання, рэдакцыя вырашыла звярнуцца да вас, суайчыннікі. Давайце разам паразважым: адкуль мы — жыхары Беларусі? Хто нашы дзядзькі? Каб не быць людзьмі пераклі-поле, без роду-племени, каб наша нацыя замест памяці па спадчыне не перадала нашчадкам бур’ян і запустенне. Я, напрыклад, з іонацтва даследую карані свайго роду — роду Карнелюкоў. І магу сказаць, што, адночы пачаўшы, не зможам ужо не займацца гэтай высакароднай справай.

Ці ведаеце вы, адкуль і ў якім стагоддзі прыйшло ваша прозвішча? Ці звязана яно з назвай вашага населенага пункта, з гісторыяй яго фармавання і засялення? Як у вас землякі тлумачаць назву роднага паселішча, рачулікі, іншыя маленькія геаграфічныя аб’екты і тапонімаў — лугу, балота, узгорка, лесу, хутара, могілак, палаткаў і да т. п.

Як утварылася ваша прозвішча? Якія легенды і паданні пра свой род ведаеце? Калі з’явілася ваша прозвішча на вашай

малой радзіме? Дзе яно яшчэ распаўсюджана? З якога рэгіёна, магчыма, пераехала ваша сям’я — з якой дзяржавы СНД ці далёкага замежжа? Што ўяўляе генеалагічнае дрэва вашага роду? Якія, магчыма, мянушкі мелі вашы продкі?

Гэта проста прыблізны план, а раскажыце пра свой род кожны можа цікава і непаўторна.

Канешне, у першым выданні энцыклапедыі мы не ставілі мэтай прааналізаваць мільёны прозвішчаў Беларусі, гэта першы крок у падобным энцыклапедычным асвятленні праблемы ў аічыннай навуцы, дапаможнік тым, хто хоча самастойна авалодаць метадыкай даследавання сваіх вытокаў.

Жыхары Рэспублікі Беларусі! Чытачы газеты “Голас Радзімы”! Кароткае даследаванне прозвішчаў свайго роду — па сілах кожнаму. Усяго некалькі слоў пра прозвішчы, назвы мясцін вашага роду ці нават цэлае даследаванне гісторыі сваіх спадкаемцаў — гэта ўжо залежыць ад вашай стараннасці і натхнёнасці.

Мы будзем рады лісту школьніка і студэнта, каласніка і рабочага, служачага і вучонага. Настаўнікі! Арганізуіце ў сваіх

школах падобныя даследаванні пад рубрыкай “Мой радавод”. А матэрыялы дашліце рэдакцыі.

Суайчыннікі! Правядзіце даследаванні сваіх каранёў, сабраўшыся цесным сямейным кругам. Кожны, каму неабязкавая культура Бацькаўшчыны, хто — сапраўдны патрыёт, павінен адгукнуцца на наш заклік.

Вашы лісты будуць уважліва даследаваны, сістэматызаваны, іх аўтарам падзею адказы. Лісты дасылаіце: 210038, г. Віцебск-38, вуліца П. Броўкі, 23-1-48, Карнелюку К.С.

За пярэ, рыцары Айчыны і прадаўжальнікі славы свайго роду! Дарэчы, рэдакцыя можа напісаць і той, хто хоча проста даведацца пра паходжанне свайго прозвішча, імя, імя па бацьку — і мы адкажам на пытанні. Растлумачым і паходжанне назваў вашых родных населеных пунктаў, рэк, азёр, вуліц, прозвішчаў, іменаў вашых знаёмых, суседзяў, сяброў, каханых.

Прозвішча — гэта Слова і Слава з вялікай літары пра продкаў і пра цябе, пра мяне і пра нас. Пра ўсю нацыю і Бацькаўшчыну.

Канстанцін КАРНЯЛЮК,
член рэдакцыі.

-- Так.
-- Ідзі і глядзі!.. У такую ноч цяжка заўважыць што-небудзь, няма следоў...
-- Добра.
-- Зробіш тры кругі... Але каб выразна...

Я адліў крыху сьпірту, скінуў на сьнег ношку і пайшоў да хутара. Пералез праз плот і апынуўся на дзядзінцы. Зьдзівіла толькі тая акалічнасьць, што да мяне ня кінуўся насустрач сабака. Падумаў: “Можна, забіўся ў якую дзюрку ды сьпіць”. Я пайшоў да вакна і памалу пастукаў у шыбіну. Ніхто не адгукнуўся. Пастукаў мацней. У хаце запалілі лямпу, аднак вокны былі завешаны зь сярэдзіны, і я ня мог нічога ўбачыць. Зьдзівіла, што Лёня не адказала праз вакно. “Магчыма, не спадзяецца, што так позна прыйдзем, і думае, што гэта нехта чужы, і апранаецца”.

Я пайшоў на ганак. Дзьверы ў сенцы былі адмакнутыя. Наступныя дзьверы, што вялі ў пашаньне, таксама. Я ўвайшоў усярэдзіну. Убачыў Лёню, якая, стоячы ля стала, зь нейкім незвычайным тварам глядзела мне ў вочы і не ішла на спатканьне, так, як гэта рабіла заўсёды.

“Дзіўна!.. Так хутка апрапулася!.. І чаму не вітаеца са мной!”

-- Дзень добры! -- прамовіў я.
-- Дзень добры. Што вам трэба? -- запытала мяне Лёня і скоса паглядзела направа.

Там была доўгая занавеска, за якой стаяў ложка Лёні. Гэтую занавеску можна адсоўваць па дрочце, бо была падвешана на жалезных кольцах. Яна засоувалася на дзень, а ўначы заўжды была адхінутая. Зараз жа шчыльна закрытава ложка, хоць было яшчэ зусім рана.

Унізе занавеска не даставала падлогі. Я паглядзеў туды і заўважыў унізе наскі ад двух пар ботаў. Адзін зь іх звярнуўся. Сумненьня не было: там хаваліся нейкія людзі.

“Засада”, -- падумаў я і спакойна прамовіў да Лёні.

-- Скажыце мне, гаспадыня, якой дарогай можна хутчэй патрапіць да Мінска?.. Такая завая! Зьбіўся я з дарогі, аж сюды прыблукнуў... Ня ведаю, дзе і знаходжуся...

Лёня зьлёгка ўсьміхнулася і адказала:

-- Ідзіце каля хутара аж да мастка. А там направа... Выйдзеце акурат на тракт.

Я пачуў нейкі шоргат ззаду, за дзьвярыма.

“І ў сенцах таксама людзі”, -- падумаў.

У гэты ж момант занавеска гвалтоўна адсунулася набок, і з-за яе выйшаў высокі мужчына ў доўгім сівым шынялі і будзёнаўцы зь вялікай чырвонай зоркай на шлеме. За ім крохотныя моцныя, плячысты мужчына ў чорнай бяхысты, зь вялізнай чорнай папахай на галаве. Ён меў кароткую рыжку бараду і шрам на левай шчаці. Зь іроніяй свідраваў мяне вачыма.

“Макараў!” -- здагадаўся я.

-- Ёсьць птушачка! -- прамовіў, крыва ўсьміхнуўшыся, падпольнік. -- Скакаў, скакаў і даскакаўся!

Наблізіўся да мяне і замахнуўся кулаком, каб стукнуць. Я адхінуўся ад удару. Вайсковец загадаў:

-- Не чапай яго! Паглядзім, што гэта за нумар.

Макараў, адчыніўшы дзьверы ў сенцы, гукнуў:

-- Хадзіце сюды, таварышы. Адну “дрань” маем!

У хату ўвайшло шэсьць чырвонаармейцаў з кароткімі кавалерыйскімі карабінамі ў руках.

-- Хорош гусь! -- вымавіў адзін.

-- Не гусь, а мокрая курыца!

-- дадай другі, маючы на увазе маё зьсьнежанае адзеньне, зь якога ў цёплай хаце пацякла вада.

Вайсковец, на рукаве якога я заўважыў два кубікі, звярнуўся да Макарава:

-- Вазьмі чатырох чалавек і ідзі зь імі да стадоў! Напэўна, сеньня ніхто больш ня прыйдзе.

Працяг.
Пачатак у №№ 29—40.

А калі ж прыйдуць, дык упусьці іх усярэдзіну.

Пасьля ён загадаў чырвонаармейцам, што засталіся ў хаце:

-- Пільнуіце гэтага госяця! Калі зварухнецца -- кулю ў лоб!

Пасьля паказаў мне пальцам на стол:

-- Залазь туды!.. У кут... Калі я ўсеюся за сталом (наказаў зрабіць так, каб пазбавіць мяне магчымасьці ўцячы), вайсковец зноў звярнуўся да чырвонаармейцаў:

-- Дрэнна мне было ў Польшчы, -- адказаў, -- таму прыйшоў сюды, каб назаўсёды застацца ў Саветах.

-- А грошы адкуль?

-- Прадаў усё свае рэчы.

-- Выкручвалася, дрэнна!

-- Прауду кажу вам.

Сяргей ПЯСЕЦКІ

-- Глядзіце таксама за жанчынай!.. Каб не размаўлялі... Ані слоўка!..

Затым выйшаў з хаты. Салдаты трымалі зброю напачатку.

Зірнуў на Лёню. Твар мела сумны, але не зьяжаны. Калі чырвонаармейцы не глядзелі на нас, усьміхнулася мне. Адказаў усьмешкай.

“Хаця б хлопцы не ўляцелі”, -- думаў я без перапынку, адначасова плануючы адказы на пытаньні, якія маглі мне задаць.

Калі праз паўгадзіны вярнуліся ў хату вайсковец зь двума кубікамі на шынялі і Макараў разам з чырвонаармейцамі, я зусім супакоіўся: “Хлопцы далі драпа! Столькі часу яны ня будуча чакаць... Зразумелі, што адбылася нейкая бяда, і ня прыйдуць сюды! Вернуцца за граніцу... Але ж намучаюцца, бедкі!.. Гэта лёс!..”

-- Выйдзі з-за стала! -- звярнуўся да мяне вайсковец.

Я стаў ля сьцяны.

-- Распранайся!

Пачаў здзімаць адзеньне. Застаўся толькі ў споднім.

-- Здымай усё! -- крыкнуў Макараў.

-- Там жа жанчына... -- адказаў я.

-- А што гэта цябе хвалюе!.. Ня бойся, яна ў такіх рэчах добра разьбіраецца! -- захіхікаў Макараў.

Разьдзеўся дагала. Ператрэсьлі маё ўбраньне. Заглянулі ў рот, пад пахі, пад падшвы ног, аглядзелі нават валасы. Пасьля перабралі бялізну і кінулі яе мне.

-- Адзенься, -- загадаў вайсковец.

Штука за штука падрабязна аглядзелі мае рэчы. Падцяжкі, папрукжы, партманет, грошы, гадзіннік, сьцэзорык, ліхтарык, насоўку і паклалі ўсе на стол.

Дазволілі апрапуцца.

-- Дайце, таварыш, закурыць, -- звярнуўся я да вайскоўца.

-- Гусь сьвіньні не таварыш! -- адрэзаў мне.

Макараў зарагатаў.

Зьявілася жаданьне запытацца ў вайскоўца: “Хто ж з нас гусь, а хто сьвіньня?”

Праз нейкі час вайсковец падаў зь маёй каробкі адну папяросу і сказаў:

-- Трымай... закуры і кажы прауду!.. Бо будзе дрэнна! Будзем біць!..

Я закурыў папяросу.

Вайсковец выняў з тоўстай папкі аркуш паперы і паклаў на стол. Гэта быў друкаваны фармуляр. Пачаў пытацца ў мяне пра імя, прозьвішча, год нараджэньня і г.д. А калі ён скончыў запісваць зьвесткі пра мяне, то пагрэсьліва запытаўся:

-- Ты з Польшчы?

-- Так.

-- Чаго прыйшоў у Саветы?

Прыгадаў сабе апавяданьне Лорда ў Калішанак пра тое, як яго арыштавалі на савецкай за-

ставе і як потым дапытвалі ў Койданаве. Але Лорд быў з таварам, а я ня меў пры сабе ношкі. Гэта было добра для Лёні, аднак абцяжарвала маю правіну.

-- Дрэнна мне было ў Польшчы, -- адказаў, -- таму прыйшоў сюды, каб назаўсёды застацца ў Саветах.

-- А грошы адкуль?

-- Прадаў усё свае рэчы.

-- Выкручвалася, дрэнна!

-- Прауду кажу вам.

-- пракрычаў вайсковец.

-- Лупі, хам! -- закрымаў я. -- Кайданы ськінулі, а скуру зьдзіраеце! Вапі!..

-- Узяць яго! Наперад!.. Прыкладамі яго!..

Салдаты кінуліся да мяне. Я біўся зацята. Зноў трапіў у сярдзіну буры. Але зараз асьляпляла мяне кроў. Чуў не зываньне віхуры, а крыкі ўзбуджаных боікай чырвонаармейцаў і ціхі плач Лёні. Мяне крыху заспаўняў стол, але

неўзабаве яго адцягнулі набок.

Тады я кінуўся наперад, б'ючы ўсьляпую крыкам управа і ўлева. Амаль не адчуваў удараў ад прыкладаў карабінаў...

Раптам зразумеў, што губляю прытомнасьць. Падлога пайшла ў мяне з-пад ног. Апошнім водбліскам сьвядомасьці адчуў непадалёку ад сваёй галавы нечыю нагу. Угрызься ў яе зубамі.

-- Гэта сукін сын! -- разьнёсься вокліч вайскоўца.

Болей нічога не памятаю... Усё патанула ў змроку...

Частка другая

ВОЎЧАЙ СЬЦЕЖКАЙ

Граніца накорміць,

Граніца напоіць,

Граніца пацешыць,

Граніца выстроіць!

Зь песьні перамытнікаў.

1

Набліжаецца канец сакавіка. Адчуваю надыход вясны. Сум кроіць маё сэрца.

Шосты тыдзень сяджу ў першым падвале мінскай “Чрэзьвычайкі”. Камера, куды мяне ўкінулі, цёмная і вільготная. Са сьцен сьцякае вада. Праз брудныя мутныя шыбіны малага закратаванага вакенца прасочваецца дзённае сьвятло. Праз вакно відаць боты салдатаў і чэкістаў, якія праходзяць па дзядзінцы. Вакол страшэнны бруд. Ад усяго клеіцца балота. Напачатку нават баяўся датыкацца да сьцен, дзьвярэй і нараў. Зараз ужо прызвымаўся. Павебра пераемнае, смуроднае, настоенае вільгацьцю і потам ніколі ня мыхаў цел. Бялізну ніхто не мяняе, “параша” -- вялікі драўляны кубел, дрэнна замыкаецца і працякае. Прасочваючыся на падлогу, мача ўтварае капляжыны, якія вазьні нагамі разносяць па ўсёй камеры.

Нас тут адзінаццаць. Ледзь змяшчамся ў маленькай прасторы. На нарах сьпяць сям'ера, а на падлозе -- чацьвёра. Часам падкідаюць новых, аднак часта і выпускаюць або пераводзяць куды-небудзь у іншае месца. Мы знаходзімся тут найдаўжэй.

Акрамя мяне, яшчэ сядзяць двое перамытнікаў, якія жывуць за граніцай у вёсцы, непадалёку ад Стоўбцаў. Гэта браты -- Ян і Мікола Спладанавы. Яны маладыя: аднаму 20, другому -- 23 гады. Папалілі на мяліне каля Койданавы. Гаспадар іхняга пункта -- Умэнскі -- плячысты, моцны селянін, сядзіць разам зь імі. Спачатку былі разлучаныя, а зараз іх зьвялі. З гэтага можна было рабіць вывод, што справа іх не такая ўжо кепская.

Ёсьць адзін самагоншчык -- Каслар Буня, велічэзны, касьцісты селянін. Ён жыве ў смалакурні каля Заслаўя і там са збожжа гнаў гарэлку. Зьвялі яго на гарачы -- пры апараче. На ім быў вялікі кажух, ад якога на ўсю камеру сьмярдзела дзьвёцям.

Ля вакна стаіць Жаба, злодзей-рэцыдывіст. Засунуўшы рукі ў кішэні, сьвісьціць. Цяжка вызначыць яго ўзрост. Можна даць і 40, і 50 гадоў, а магчыма, нават і больш. Галава ў яго вялікая. Рот ад вуха да вуха. Вочы, мутныя, бяз выразу, выглядаюць на бруднай скуры твару, нібы зьліпкі макроты. Заўсёды сагнуты. Цела слабое, але з адзнакамі вялікага спрыту.

Ёсьць адзін бандыт -- Іван Лобаў. Сядзіць за некалькі нападаў і абрабаваньняў. Гэта прыстойны з выгляду мужчына гадоў 35. У яго чорная кліном барада. Заўсёды сьмяецца. Пакідае ўражальнае ўладзімірскага “багамаза”. Яго даўно б ужо “пусьцілі ў расход”, але тут стараюцца замужыць сваімі.

Ёсьць тэхнік з тэлеграфа -- Фэліцыян Крокка. Абвінавачаны ў сабатажы, бо выпадкова спаліў рэзэрат высокага напружэньня. Зрабіўся ахвярай нейкага камісара, пра якога ён часта расказвае і які заўжды яго прыцкаў, пакуль не скарыстаў магчымасьць і засадзіў у ЧК. Крокка выглядае страшэнна запалоханым чалавекам. Пры кожным скрыпе дзьвярэй ён трасецца, нібы ў ліхаманцы. Сам жа сьмешны: малы, заўсёды пацірае рукі далонамі адна аб другую, а калі слухае каго-небудзь, тады разяўляе рот.

Ёсьць і контррэвалюцыянер -- у мінулым афіцэр царскай арміі -- Аляксандр Квалінскі, які працаваў у нейкай савецкай установе і якога зараз засадзілі сюды. Гэта высокі, смуглы мужчына гадоў 40. Заўсёды маўчыць. Твар бледны, змучаны. Амаль заўсёды ляжыць на нарах, але ня сьпіць, а гадзінамі ўзіраецца ў стол. Нават робіцца шкада, што такі інтэлігентны, выхаваны і, як я заўважыў, вельмі добры чалавек прападае тут з намі.

Ёсьць адзін жывод. Тоўсты, цяжкі: за плячыма мае, напэўна, пачынаецца гадоў. Яго прозьвішча Кобэр, а імя Гірш. Да вайны быў фабрыкантам, вырабляў карты для гульні. Зараз сядзіць за спекуляцыю. Яму найлепш у нашым астрозе. Штодня прыносяць з горада абеды. Яго часта выклікаюць на допыты. Тады Жаба кажа, што яго зноў будуць даць.

Адзінаццаць чалавек у нашай камеры -- крануты. Клічуць яго ўсе: і мы, і чэкісты, і салдаты “Бзік”. Ніхто ня ведае ні яго імя, ні прозьвішча. Арыштаваны ж быў у цяжкім, недалёка ад Слуцка. Гэта высокі, худы маладзён. У яго вялікія вочы, якія незвычайна гараць. Ён заўсёды ходзіць па камеры і часта выбухае сьмехам, які нас заўсёды бянтэжыць. Яго падравалі ў шпіталы, Зараз увогуле не дапытваюць. Мусяць, забыліся пра яго або ўзялі “на вытрымку”.

Дні паўзуць нудна, сумна, доўга. Зьядае самота, надакучае голад. Голад не выходзіць з нашай камеры. Увесь час мы думаем пра ежу, у нарах толькі ежа. Рухаемся з апатыі, павольна. Голад выбеліў нашы твары, прыпудрыў зялёным і жоўтым, паклаў чорныя цені пад вачыма. У некаторых апухлі ногі і рукі. Заўважыў, што і ў мяне пачынаюць ацякаць ногі. Другая бялячка, якая далася ў знак, -- гэта вошы. Вялізныя турэмныя вошы, ляннівыя, сонныя, як і мы (хоць не з голаду, а, магчыма, з перададзеньня), пасьвяцца на нашым целе. Вошай шмат. Поўзаюць нават па адзеньні і па дошках нараў. Ня б'ём іх. Гэта нічога не дае. На месцы сотні забітых зьяўляюцца тысячы новых. Жартаўліва называем іх “жывое срэбра”. Ад часаньня на скуры зьяўляюцца раны. А там, дзе падгрызаюць іх вошы, асабліва на плячах, шыі (там скура танейшая), утвараюцца струпы.

ЗНОЙДЗЕНА ў ПРАЗЕ

РУКАПІСНЫ СПІС СКАРЫНАЎСКАГА АПОСТАЛА

У мінулым, 1994 годзе, паступілі ў фонды Славянскай бібліятэкі рэдкі рукапіс. Пакупка была зроблена праз пасрэдніцтва пражскага букіністычнага магазіна. Гэтая кніга — рукапісны спіс Апостала, адрэдагаванага і надрукаванага ў 1525 годзе ў Вільнюсе Ф. Скарынай, які з’яўляецца аўтарам каментарыяў-прадмоў да асобных біблейскіх кніг Новага Запавету.

Як вядома, друкаваныя выданні Скарыны перапісваліся на працягу XVI і XVII стагоддзяў на землях Заходняй Украіны. Захавалася некалькі рукапісных копіяў скарынаўскага Апостала. Чатыры з іх захоўваюцца ў бібліятэках Украіны (у Львове, Харкаве, Кіеве), тры — у Варшаўскай нацыянальнай бібліятэцы, куды яны паступілі з бібліятэкі Грэка-Каталіцкага капітула ў Пражэмышлі (адзін з іх датаваны 1619 годам, астатнія адносяцца да другой паловы XVI стагоддзя). У Расіі ёсць экзэмпляр Апостала, у якім адлюстравана скарынаўская рэдакцыя, у Рускай Нацыянальнай бібліятэцы (былой Публічнай) у Санкт-Пецярбургу.

У літаратуры прыводзіцца яшчэ спіс падобнага тлумачальнага Апостала з падложнай датай 1500-ты год са збору Сіліна (П.В. Уладзіміраў, Працы IX археалагічнага з’езда ў Вільні 1893, м. 1077, с. 323, 324). Уладзіміраў не дае шырокага вопісу, але прыводзіць даныя, што знаходзіцца на а. 1 і ў калафоне. Не ведаю, ці захаваўся экзэмпляр Сіліна да сённяшняга дня. У нашым экзэмпляры калафон ёсць — таму мы выключылі магчымасць іх атаясамліваць.

АПСАННЕ

Рукапіс XVI стагоддзя фарматам 20x30 сантыметраў, напісана на грубай паперы (з філігранню “кабан”), кірылаўскім паўуставам, з невялікім нахілам улева, чорным і чырвоным чарніпам. Захавалася 259 аркушаў без абзначэння фаліацыі і сшыткаў (далей прыводзім новую фаліацыю 1-259). Экзэмпляр няпоўны. Ён моцна пашкоджаны, некаторыя аркушы абарваныя і падклееныя. Першы аркуш кнігі абрэзаны ўжо пасля другога перапліцення ў XVIII стагоддзі. Не хапае тэкста пачатку з Паслання св. Паўла Філіпіцам 3, 20 да Паслання Цімафею 1, 3 (паміж аркушамі 198 і 199).

У пачатку прадмовы Скарыны да Дзеянняў св. Апосталаў (а. 1) і ў пачатку тэкста Дзеянняў ёсць чырвоныя плечыныя заставкі, другая з іх і два плечыныя ініцыялы (таксама чырвоныя) нагадваюць аб стылі выдання Швайпота Фіюла. У загаловах выкарыстоўваецца вялікая літара ў рукапісе выкарыстоўваюцца і характэрныя для Скарыны рысы фігурнага набору.

ЗМЕСТ

Прадмова Скарыны да Дзеянняў святых Апосталаў (1а-3б). Дзеянні св. Апосталаў (4а-62а), прадмова (сказанне) да Паслання Іакава (63), Пасланне св. Іакава (64а-70а), прадмова да першага Паслання Пятра (70), Пасланне першае св. Пятра (70б), прадмова да другога Паслання св. Пятра (70а), Пасланне другое св. Пятра (788), прадмова да першага Паслання св. Іаана (82б), Пасланне першае св. Іаана (83), прадмова да другога Паслання Іаана (89а), Пасланне другое св. Іаана (89а), прадмова да трэцяга Паслання св. Іаана, Пасланне св. Іаана (90), прадмова да Паслання Іуды і тэкст гэтага

Паслання (91б-93а). Наадварот аркуша 91: “Починают с ты (1) епистолю святого славного и верховного в небе наученаго Христова Павла” (новая арфаграфія, цітлы раскрытыя). Прадмова да Паслання да Рымлянаў (94а-96б), Пасланне да Рымлянаў (94а-121), прадмова да Першага паслання да Карыньянаў (122), Першае пасланне да Карыньянаў (123-149б), прадмова да Другога паслання да Карыньянаў (150а-152а), Другое пасланне да Карыньянаў (152б-170б). Прадмова да Паслання да Галатаў (171а-172б), Пасланне да Галатаў (173а-181а), прадмова да Паслання да Ефесянаў, Пасланне да Ефесянаў (183б-192), прадмова да Паслання да Філіпіцаў (192б-193б), Пасланне да Філіпіцаў (193б-198б). Наступныя аркушы гэтага і іншых Пасланняў св. Паўла страчаны аж да пачатку Другога паслання да Цімафея.

Ліст 199 пачынаецца з главы першай, сціх трэці: “...Спомянувание в молитвах моих, дн и ноц, жедаа видети ты...”, ідзе прадмова да Паслання да Ціта (а. 204), Пасланне да Ціта (208а), прадмова да Паслання да Філімона (208), Пасланне да Філімона (208б-209б), прадмова да Паслання да Яўрэяў (210а-211а), Пасланне да Яўрэяў (211б-232а). На а. 232а — калафон (тэкст якога прыводзім ніжэй). На а. 232а пачынаецца Саборнік (каляндар з дзедкамі аб чытаннях на асобныя святы...).

НЕКАТОРЫЯ СПЕЦЫФІЧНЫЯ РЫСЫ РУКАПІСУ

Мы маем справу з копіяй, зробленай з друкаванай кнігі малага фармату 8°, якая была прызначана для індывідуальнага карыстання веруючымі. Копіі (не магу гаварыць аб усіх), з якімі я да гэтага часу пазнаёмілася, служылі богаслужэбным мэтам і належалі асобным прыходскім царквам, таму яны адрозніваюцца і па фармату (у ліст), і па арфаграфіі. Для іх характэрна імкненне да больш традыцыйнай, кансерватыўнай формы: некаторыя цітлы, раскрытыя Скарынай, зноў з’яўляюцца, больш надрадковых знакаў, ужываюцца зноў юсы замест “е”, “у”, яць, цвёрды знак замест “о”, “е”.

З імем і прозвішчам Скарыны мы сустракаемся ў пачатку аўтарскіх прадмоў да асобных тэкстаў біблейскіх кніг і ў канцы гэтых кніг. Яны адсутнічаюць у пасляслоўі пасля Паслання да Яўрэяў на а. 232: “Доконана ест сия книга зовемая ап/о/с/то/ль, еже замыкает в себе найпервей деяния ап/о/с/то/льскаа, потом послание с/вя/тых ап/о/сто/ль соборных сем таж епистола с/вя/т(о)го Павла 14”. Гэта ўсё тэкст калафона, наступнага скарынаўскага тэкста не хапае.

На аркушы 247 (Саборнік, канец календара): “соборник всих двоундесят м/е/с/я/й/це/й/и собраним св/е/тым и празником, събранные еп/и/ст/о/лы и е/ван/г/е/лия доктором Франциском Скориною с Полоцка з божию помощию dokonаний ест”.

На а. 259: “Доконан ест съборникъ всем с/вя/тымъ празником през целый год днем и празником зачала, епистолам и е/ван/г/е/лием. Събраны воедино место доктором Франциском Скориною из града Полоцка”. Выдзеленыя словы адсутнічаюць у скарынаўскім арыгінале.

ПАХОДЖАННЕ

Мяркуючы па аналогіях і па рукапісных упісках і макулатуры, знойдзенай у пераплёце кнігі, рукапіс звязаны з вобласцю Заходняй Украіны. Па вонкаваму абліччу (почырк, філігрань — “кабан”, грубая папера, спосаб выканання арнаменту заставак — штрыхоўкай) і па зместу (прыводзіцца імя і прозвішча Ф. Скарыны) яна нагадвае рукапіс Апостала XVI стагоддзя варшаўскай Нацыянальнай бібліятэкі N 2769. Рукапісныя запісы ў нашым экзэмпляры (напісаныя скорпісам і лацінскім алфавітам па-польску і па латыні), сведчаць аб тым, што кнігай карысталіся ў вобласці Вальні. Запісы часткова сцёртыя. Самы стары запіс памечаны датай 1638: того року... мороз пашно по... голод... (абарот апошняга 259-га аркуша). На тым жа лісце запіс апоўкам (19-га в.?) тычыцца Вальнскага павета.

ПЕРАПЛЁТ, МАКУЛАТУРА ўНУТРЫ ПЕРАПЛЁТУ

Кніга моцна пашкоджана. Верхняе вецка пераплёту абарванае, верхняя драўляная дошка разбіта яшчэ да папраўкі і паўторнага перапліцення (верагодна за ўсё, у другой палове XVIII стагоддзя). Скураныя вецкі выкананы ў стылі пераходу ад рэнесансу да барока, упрыгожаны разнымі рамкамі і простым цяснёным арнаментом. Захаваліся фрагменты металічных засцэжак. Кніга была пераплечена другі раз не раней, чым у другой палове XVIII стагоддзя, прычым верхнюю дошку напяралі пры дапамозе вярочкі і на ўнутраным баку абедзвюх дошак наклеілі макулатуру. Тады ж наклеілі на адваротныя бакі вецка пераплёта рэдкія ксілаграфіі, якія, можа быць, складалі і прырэзні, і задні фарзац. Фарзацы абарваны, ад кожнай з ксілаграфавор засталася толькі палова. Разьба па дрэву — лубкі, па ўсёй верагоднасці, XVIII стагоддзя. Першы з іх — Хрыстос з царным вянцом, другі — пелікан, што корміць сваіх дзяцей — таксама сімвал Хрыста. Гэтыя матывы увайшлі ў карыстанне на Украіне з канца XVII стагоддзя. Абедзве гравюры расфарбаваны блакітнай, жоўтай, аранжавай і карычневай фарбай.

Кніга паступіла ў рэстаўрацыйную майстэрню Нацыянальнай бібліятэкі ў Празе, дзе пераплёт разабралі. Унутры пераплёту былі выяўлены наступныя матэрыялы:

1. Дробныя, вельмі дэфектныя фрагменты рукапіснага Апостала XVI стагоддзя (тэкст Паслання Іакава, 2-я і 4-я главы), напісанага кірылаўскім паўуставам. Рука не супадае з нашым рукапісам, акрамя таго, у нашым рукапісе той жа тэкст, які адрозніваецца толькі правапісам некаторых літар.

2. Скарапісны фрагмент аўтографу ліста епіскапа Феадосія Лубянецкага (Рудніцкага, 1751), епіскапа Луцкага і Астрожскага, што тычыцца пакарання жонкі свяшчэнніка за правіннасць.

3. Польскі рукапіс XVIII стагоддзя, што адносіцца да літургічнай практыкі уніятаў.

4. Фрагменты польскага друкаванага календара, якія змяшчаюць агляд кірмашоў у Польшчы, з датай 1739 года.

Усё гэта сведчыць аб тым, што даны экзэмпляр меў хаджэнне ў Заходняй Украіне, а менавіта на Вальні.

Францішка СОКАЛАВА.

Сёння пойдзе гутарка аб страхах каштоўнасцяў, сабраных у Гомельскім палацы, які першапачаткова належаў графам Румянцавым, а пазней князям Паскевічам. Як вядома з гістарычных крыніц, пасля 1-га падзелу Рэчы Паспалітай у 1772 годзе (а яна была федэральнай дзяржавай; у яе склад уваходзілі дзве незалежныя краіны: “Карона” і Вялікае Княства Літоўскае; “Карона” ўключала этнічна-польскія і часткова этнічна-ўкраінскія землі; ВКЛ ахоплівала этнічна-беларускія і этнічна-летувіскія землі), усходняя частка бела-

годзе ў Маскве на рускай мове пад назвай “Белорусский архив древних грамот”, а таксама склаў і падрыхтаваў да друку “Слоўнік заходнеўкраінскай гаворкі”.

Калайдовіч жа змог на яго сродкі правесці першае навуковае апісанне беларускай мовы і таксама склаці кароткі слоўнік беларускай мовы. Сярод каштоўных археаграфічных дакументаў па гісторыі Беларусі, набытых Румянцавым, быў і помнік беларуска-літоўскага летапісання “Хроніка Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага”. Яе адшукалі ў спісе гістарычнага зборніка 2-й паловы

ШТО МЫ СТРАЦІЛІ

АБ ЛЁСЕ КАШТОЎНАСЦЯЎ ГОМЕЛЬСКАГА ПАЛАЦА

рускіх зямель адышла да Расійскай імперыі. Імператрыца Кацярына II пачала раздаваць беларускія гарады, мястэчкі і вёскі рускім военачальнікам і сваім прыватным. Так і мястэчка Гомель у 1776 годзе Кацярына II перадала графу і адначасова генерал-фельдмаршалу Расіі Пятру Румянцаву-Задунайскаму. Ён і збудаваў на працягу 1785--1793 гадоў Гомельскі палац на месцы драўлянага замка XVI стагоддзя князёў Чартарыйскіх. Замак месціўся на старажытных абарончых умацаваннях Гомеля XII стагоддзя, што ўзвышаліся над высокім берагам ракі Сож.

Пасля смерці фельдмаршала Гомельскі палац належаў яго сынам з 1796 па 1834 год. Адзін з іх, менавіта граф Мікалай Пятровіч Румянцаў, сабраў у палацы ўласны музей, бібліятэку і каштоўны збор старажытных архіўных дакументаў Беларусі (маюцца на ўвазе старажытныя акты, граматы і прывілеі каралеўскія і велікакняжацкія).

І хоць да 1814 года Мікалай Румянцаў часцей жывіў у Пецярбургу і за межамі Расіі, таму што ён быў вядомым дыпламатам і дзяржаўным дзеячам, нават канцлерам Расіі, ён рана пачаў цікавіцца гісторыяй Беларусі і яе культуры.

Пасля выхаду ў адстаўку ў 1814 годзе ён пасліўся ў Гомельскім палацы і больш актыўна пачаў займацца мецэнацкай дзейнасцю. Гэтак спрыяў і “Румянцаўскі гурток”, які ён стварыў у Пецярбургу ў 1810 годзе з гісторыкаў і археографу, куды ўвайшлі і такія беларускія вучоныя, як Грыгаровіч і Калайдовіч. Яны даследавалі старажытныя беларускамоўныя пісьмовыя крыніцы і на іх падставе вывучалі беларускую мову. У гэты час Румянцаў нават сам удзельнічаў у экспедыцыях Калайдовіча і Строева па Беларусі. Такім чынам, Мікалай Румянцаў стаў можа і нездарок мецэнатам не толькі рускай, але і беларускай культуры. Увогуле ён фінансаваў навуковыя даследы і іншых славянскіх культур. Менавіта на яго грошы Грыгаровіч сабраў на Магілёўшчыне і Мсціслаўшчыне старажытныя беларускія акты і выдаў частку з іх (55 дакументаў) у 1824

вы XVII стагоддзя, які зараз знаходзіцца ў Маскве (у Расійскай дзяржаўнай бібліятэцы).

Акрамя старажытных актаў і рукапісаў, Мікалай Румянцаў сабраў значны музейны збор, у тым ліку нумізматычную калекцыю з манет XVI—XIX стагоддзяў, творы жывапісу і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, скульптурныя мармуровыя партрэты і кампазіцыі сусветна вядомых скульптараў; археалагічную і этнаграфічную калекцыю, набытыя ім у беларускіх гарадах, мястэчках і вёсках. Сярод твораў жывапісу варта прыгадаць карціну мастака Тарычэлі (1773 год) “Урачыстае шэсце Кацярыны II у Крым”, партрэт самога М. Румянцава пэндзля мастака Даў, а таксама шэраг партрэтаў яго сям’і; творы дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, з якіх 627 і цяпер захоўваюцца ў Дзяржаўным гістарычным музеі Расіі. Сярод скульптур вылучаецца кампазіцыя “Сусвет” Кановы, скульптурныя партрэты яго бацькі (Румянцава-Задунайскага), бюст самога графа М. Румянцава і інш.

Праз два гады пасля смерці Мікалая Румянцава, у 1826 годзе, сабраныя ім для Гомельскага палаца зборы (музей, бібліятэчны і археаграфічны) перавезлі ў 1828 годзе ў Пецярбург, дзе ў 1831 годзе адкрылі Румянцаўскі музей. Праз 30 год, г.зн. у 1861 годзе, Румянцаўскі музей разам з бібліятэкай і археаграфічным зборам перавезлі ў Маскву, у так званы Дом Пашкова, у якім размясцілі Румянцаўскі музей.

Пазней гомельскія зборы Мікалая Румянцава трапілі ў сучасны Расійскі дзяржаўны гістарычны музей, а яго бібліятэка і археаграфічны збор сталі асновай Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі (апошняя і цяпер знаходзіцца у былым ДOME Пашкова). Беларуская этнаграфічная калекцыя Румянцава трапіла ў былы музей этнаграфіі народаў СССР, які знаходзіцца цяпер у Санкт-Пецярбургу.

Аб каштоўнасцях Гомельскага палаца, сабраных Паскевічамі, чытайце ў наступным артыкуле.

Мая ЯНІЦКАЯ.

ПЕРАКЛАДАЕ ВАСІЛЯ БЫКАВА

Дзякуючы Яраславу Гулаку чэшскія чытачы змаглі пазнаёміцца са шмат якімі творамі Васіля Быкава. Ён пераклаў аповесці “Мёртвым не баліць” (1957), “Праклятая вышыня” (1970), “Абеліск”, “Сотніцаў” (1974), “Дажыць да святання” (1976) і іншыя. У зборніку ж “Абеліск” (1979) у перакладзе Я. Гулака была змешчана аповесць “Круглянін мост”. Па-чэшску Я. Гулак пераўвасоблены і іншыя творы беларускіх пісьменнікаў. У прыватнасці, яшчэ ў 1959 годзе ў Чэхаславакіі выйшаў роман І. Мележа “Мінскі напрамак”. Як правіла, Я. Гулак сам піша прадмовы альбо пасляслоўі да перакладзеных ім твораў. Выступае таксама з літаратурна-крытычнымі артыкуламі, у якіх аналізуе творчасць як беларускіх пісьменнікаў, так і прадстаўнікоў іншых літаратур.

Даўняя дружба звязвае віцяблян і жыхароў нямецкага горада Франкфурт-на-Одэры. Нядаўна нямецкія сябры пабывалі ў Віцебску. Члены афіцыйнай дэлегацыі на чале з обербургамістрам Вольфгангам Полем правялі перагаворы аб умацаванні сяброўскіх сувязей паміж двума гарадамі, азнаёміліся з

гістарычнымі месцамі Віцебска. Акцёр з Франкфурта-на-Одэры Маціс Фрыдрых паказаў віцяблянам спектакль "Гісторыя маленькага чалавека ў жываце". НА ЗДЫМКУ: нямецкія сябры каля помніка Марку Шагалу ў Віцебску. Фота Аляксандра ХІТРОВА.

З ЧАСОЎ КАСТУСЯ КАЛІНОЎСКАГА

ФЕЛІКС КЛЮКОЎСКІ - САМАЯ ЦУДОЎНАЯ І ЧЫСТАЯ ПОСТАЦЬ ПАЎСТААННЯ

Ва ўспамінах літаратар-эмігранта, удзельніка вызваленчага руху В.Кошчыца пра паўстанне 1863 года на Міншчыне, надрукаваных яшчэ ў мінулым стагоддзі ў Кракаве (1875), ёсць цікавыя радкі, прысвечаныя студэнту Феліксу Ключкоўскаму, які напярэдадні паўстання "пусціўся пешкі ў народ па Случчыне і Піншчыне". Цытуем далей: "Адважны, кемлівы, ён дасканалы валодаў народнай мовай і ценем выслізгваў ад рускай паліцыі, спыняючыся ў корчмах або сялянскіх хатах, дзе смела сеяў патрыятычную прапаганду, не баючыся здрады з боку сялян, якіх баламуцілі папы і чыноўнікі. Гэты чалавек належыць да самых цудоўных і чыстых постацяў апошняга паўстання; калі б такіх хаця б па адным было на кожны павет, замест паражэнняў, нас сустрэлі б трыумфы". Вось так узнёсла і гарача характарызуе Ключкоўскага мемуарыст. Несумненна, перад намі чалавек, нечым падобны на Каліноўскага, мабыць, шмат у чым яго аднадумец. Як і Каліноўскі, ён гаварыў на адной мове з народам і ўжо праз гэта далучаецца да тагачаснага нацыянальнага адраджэння.

Ці ж справядліва, што мы амаль нічога пра яго не ведаем? Другі час я прыглядаўся да гэтай постаці, збіраў матэрыялы ў віленскіх, мінскіх, маскоўскіх архівах, у багатай літаратуры па гісторыі паўстання. Асобныя рыскі-дэталі паступова набывалі канкрэтнасць, складваліся ў пэўную карціну.

Гісторыю шляхецкага роду Ключкоўскіх расказвае радаводная "фамільная" справа, якая захоўваецца ў мінскім гістарычным архіве на вуліцы Казлова. Род паходзіў з Гродзеншчыны. У канцы XVIII стагоддзя нейкая галіна Ключкоўскіх атаўбавалася ў Мінскім павеце, дзе набыла маёнтак Капюжэўшчыну (у Ракаўскай паліцыі). У першай палове XIX стагоддзя маёнтак валодалі браты Фабіян, Дамінік і Алоіз Ключкоўскія. Тром гаспадарам у невялікім маёнтку было зацесна, дык Фабіян адпраўляецца ў шырокі свет, нейкі час арандаваў фальварак Раготынікі на Слонішчыне, а ўрэшце пасяляецца ў маёнтку Шчарбінава ў Наваградскім павеце (цяпер Ляхавіцкі раён). "...Мясцовасць плясістая і ўзгорыстая, над навакольнымі балотамі", — паведам-

ляе стары даведнік. Словам, тыповая цэнтральная Беларусь. Відаць, Фабіян быў там арандатарам ці якім службоўцам. Жонка Канстанцыя паходзіла з роду Багушэвічаў (ці няма тут нейкага далёкага сваяцтва з нашым класікам?). Сям'я хутка расла. Усяго ў Фабіяна і Канстанцыі было ажно сем сыноў — старэйшы нарадзіўся ў 1829 годзе, малодшы — у 1848-м. Сярэднія сыны — Канстанцін Фаўсцін (1839 года нараджэння), Фелікс-Людвік (1841) і Лаўрын-Фабіян (1843) належалі да пакалення Кастуся Каліноўскага, былі актыўнымі ўдзельнікамі паўстання 1863 года.

Метрыкі асноўнага нашага героя Фелікса-Людвіка ў радаводнай справе, на жаль, няма: яна была далучана да справы ў 1850 годзе, але потым забрана бацькам назад для сямейных патрэбаў. Аднак у прашэнні 1850 года аб далучэнні чатырох малодшых сыноў да шляхецкага роду бацька называе даты іх з'яўлення на свет. Дык датай нараджэння Фелікса трэба лічыць указанае бацькам чысло — 22 мая 1841 года. Называецца ў радаводнай справе і іншая дата — 25 мая, але гэта, мабыць, ужо дата хросту. Месцам нараджэння будзем лічыць Шчарбінава.

Як відаць з дакументаў радаводнай справы, на пачатку 50-х гадоў бацька збіраўся аддаць Фелікса і Лаўрына ў "ваенна-навучальную установу", у які кадэцкі корпус. Хутчэй за ўсё гэты намер не здзейсніўся, бо напярэдадні паўстання Фелікс і Лаўрын былі студэнтамі Кіеўскага ўніверсітэта.

Час клікаў на змаганне, з самых спакойных і памяркоўных рабіў дзёрзкіх барацьбітоў. Браты-студэнты, асабліва Фелікс, актыўна ўдзельнічалі ў кіеўскім падполлі. Ужо згаданы В.Кошчыц паведамляе ў сваіх успамінах, што ў Мінск у лістападзе 1862 года прыбылі тры эмісары кіеўскай рэвалюцыйнай арганізацыі — Фелікс Ключкоўскі, яго ўніверсітэцкі калега О., а таксама W., землепаласнік і былы кавалерыйскі афіцэр. Хто хаваецца за гэтымі таямнічымі ініцыяламі, сёння цяжка адгадаць. "О. — паводле мемуарыста — ехаў для ўзгаднення дзеянняў з рускімі рэвалюцыянерамі ў Пецярбург і Маскву". Ключкоўскі і W. павінны былі дзейнічаць на

Міншчыне. Мацаваць арганізацыю, рыхтаваць кадры барацьбітоў. Дадаткова Ключкоўскі меў даручэнне ад "літоўскага зямляцтва" Кіеўскага ўніверсітэта збіраць усамогу для незабяспечаных калег. Абмяркоўваліся планы будучага паўстання на вясну 1863 года. Згодна з гэтымі планамі (пакуль яшчэ далёкімі ад жыцця марамі-наметкамі), паўстанцы Беларусі і Украіны павінны былі аб'яднацца паміж Мазыром і Радамышлем. Ключкоўскі, паводле Кошчыца, адзін з самых высокіх прадстаўнікоў падпольнай арганізацыі, "сапраўдны апостал рэвалюцыі", патрабаваў актыўных дзеянняў, але мінчане не былі яшчэ да іх гатовыя. Вось тады Ключкоўскі і выправіўся ў свае агітацыйныя падарожжы па Случчыне і Піншчыне.

Але не парываў ён сувязяў і са сваёй альма-матэр. Як паказваюць матэрыялы зборніка дакументаў "Общественно-политическое движение на Украине в 1863-1864 гг." (Кіев, 1964), на пачатку лютага 1863 года ў Кіеве ў двух дамах па вуліцах Кузнечнай і Уладзімірскай паліцыя знайшла зброю, адмысловы літаграфічны станок і ўжо надрукаваных на ім некалькі дзесяткаў экзэмпляраў інструкцыі рэвалюцыйнага камітэта мясцовым паўстанцкім кіраўнікам. Паліцыя аб'явіла вышук некалькім студэнтам, якія прахавалі ў гэтых дамах і падчас вобыску ўцяклі. У іх ліку — Фелікс Ключкоўскі. Укладальнікі зборніка паведамляюць: "Падчас паліцэйскага вобыску В.Вышынскаму ўдалося збегчы ў г. Бабруйск, Ф.Ключкоўскаму — у Наваградск, а І.Бараноўскаму — у Канстанцінопаль. Улетку таго ж года першыя двое былі схоплены і дастаўлены ў Кіев, а ў лістападзе разам з астатнімі арыштаванымі студэнтамі выпушчаны з турмы з устанавленнем строгага паліцэйскага нагляду". Што да Вышынскага і Бараноўскага — меркаваць не бяруся, але прынамсі адносна Ключкоўскага гэтыя звесткі абсалютна памылковыя, ягоны лёс быў зусім іншы.

Як жа было ў сапраўднасці? Просьбы кіеўскіх уладаў аб арыштаванні Ключкоўскага і яго таварышаў накіроўваюцца ў Варшаву, Вільню, Пецярбург.

Генадзь КІСЯЛЁў.

[Заканчэнне будзе].

НА ВАШУ КНІЖНУЮ ПАЛІЦУ

ТРЫВОГА ЗБАЛЕЛАЙ ДУШЫ

Мікола Купрэў новую сваю кнігу ("Мастацкая літаратура", Мінск, 1995) назваў так — "Правінцыйныя фантазіі". У сапраўднага паэта няма правінцыі. У кожнага творцы — свая сталіца. Мяркую, што за назваю (а ў кнізе ёсць і аднайменны верш) схавана памкненне паэта не абвастраць рашучае ўласнае жаданне біць у званы, трывожыць чытача. Пра балюча-лякучую рэчаіснасць аўтар хоча сказаць праўду, што і ўдаецца Міколу Купрэву. Але робіць гэта паэт зусім не правінцыйна, хіба што толькі павасковаму часна, сумленна, правінцыйнаму адкрыта, прама. Аўтар "Правінцыйных фантазіі" рэдка выходзіць на дыялог з чытачом, хаця ў літаратуры, у пазіі працуе даўно і апантана. Кожны радок, які выходзіць з-пад пяра знешне не сталічнага паэта, — прафесійная шчырасць, бясконца шчырасць творцы. Стомлены, як бывае стомленай душа ад болю, паэт пераклавае перажытае. І робіць гэта па самаму вялікаму рахунку праўды. Таму, пэўна, шмат у кнізе прысутнічае суму, збалеласці. І як жа не быць усяму гэтаму, калі

жыцця, пра тое, што ж робіцца-дзеецца на белым свеце. І нават на пачатку кнігі многія вершыносяць публіцыстычны характар. Але гэта, калі мець на ўвазе ступень завостранасці тэмы, а не адступленне паэта ад патрабаванняў мастацкага кітларту.

Настаўнік роднай мовы Грынчык і дарожны майстар дзед Антончык,

скажыце: "Калі касілі вы атаву ля шашы Масква-Варшава, тут аб косці вашы косы не звінелі!

Тут у травах ногі не блукалі! І рукі тут да Бога не крычалі!.."

Цяжка Каліноўскаму без іх.

Не завіце на вячэру госьця з Вільні. Ён даўно не ёсць, не п'е. Дайце толькі адпачыць з далёкае дарогі у мілавідскіх травах. А вы касіце.

("Чэрап Каліноўскага").

Перажываючы, здавалася б, не надта сімпатычна ўсеагульна, Мікола Купрэў не крывіць душою і тут. Публіцыстычнасць ("Мой конь заблудзіўся ў Саюзе") не пераўтвараецца ва ўра-рытарычную беларускасць. Паэт, засведчыўшы балючы стан ўласнай душы, скіроўвае ў пошук беларускасці, імкнецца разгледзець у бязмежным сусвеце мінуўшчыны кропкі беларускага духу, матэрыялізаваныя кропкі нацыянальнай свядомасці.

Няма ні патрэбы, ні сэнсу вызначаць тэматычны характар кнігі "Правінцыйныя фантазіі". Мікола Купрэў піша пра Беларусь і беларускую душу, якім бы зместам ні напаяў паэт той ці іншы верш. У кожным творы існуе два зместы: вонкавая ілюстрацыя да думак і глыбокага сэнсу падтэксту, які заўжды так ці інакш уводзіць у беларускі свет. І таму, пэўна, яднаюцца разам і экалагічная трывога, і душэўныя пакуты, звязаныя са стратай беларускасці.

Так, у вершах Міколы Купрэва — лёс Беларусі, лёс беларускага народа, лёс сучасніка ў сударананні з неабсяжным часам.

[Заканчэнне на 8-й стар.].

Свой хатні музей "Успаміны бацькаўшчыны" адкрыў жыхар вёскі Стойлы Пружаскага раёна Мікалай Тарасюк. У яго калекцыі больш за тысячу самабытных, незвычайных работ. Яны ўзнаўляюць сюжэты гісторыі, вясковага жыцця і быту. Стварае іх Мікалай Васільевіч, скарыстоўваючы дрэва, саломку, чарот і іншыя матэрыялы.

НА ЗДЫМКУ: М.ТАРАСЮК з адной са сваіх работ.

Фота Рамана КАБЯКА.

СТАРОНКІ З “ВІЦЕБСКАГА АЛЬБОМА”

“Варта палюбавацца відамі нашага горада”, — раіў на пачатку ХХ стагоддзя вядомы віцебскі краязнаўца Аляксей Сапуноў. І працягваў далей: “Дзеля гэтага лепш за ўсё стаць на Лысай гары — і вам адкрыецца цудоўная панарама. Паглядзіце прама: там, унізе, ля вашых ног, плаўна бруцца Дзвіна, а за ёю шырока раскінулася на раўніне Задзвінне з яго пяццю храмамі. На ўскраіне яго грувасціцца вялізны будынак вакзала, на поўнач ад ягога праглядаюцца высокія вежы касцёла Св.Барбары, а там, далёка за вакзалам, узвышаюцца горы “Сасонніка” (Юр’евай горкі)”.

Сённяшні гарадскі краявід Задзвіння краязнаўца, мусіць, пазнаў бы з цяжкасцю. Бяспедна знілі вежы ды купалкі пляц храмаў, падчас 2-й сусветнай вайны да падмуркаў быў спляжаны стары будынак вакзала, а “высокія вежы касцёла Св.Барбары” цалкам згубіліся зараз сярод комінаў ды прамавугольных “каробак” несумаштабнай даўніне індустрыяльнай забудовы.

І ўсё ж віцебскія краявіды адметныя: колькі ў іх шырэн і прастору! Асабліваю прывабнасць гораду надае рэльеф. Праз маляўнічае рэчышча Дзвіны перагукваюцца паміж сабой пляскатая даліна левабярэжжа і рознавысокія пагоркі ды яры правабярэжнай часткі. Менавіта дзякуючы рэльефу ў чэрвені 1898 года Віцебск прыдбаў статус зрабіцца першым у Беларусі і трэцім у Расійскай імперыі (пасля Кіева і Ніжняга Ноўгарада) горадам, дзе быў пушчаны электрычны трамвай: жывыя “конскія сілы” былі не ў стане ўсцягваць на гарадскія ўзгоркі вагоны з пасажырамі.

Сёння на Лысай, або Прачысценскай, гары ў Віцебску стаіць крыж Св.Ефрасінні Полацкай, які быў устаўлены прадстаўнікамі праваслаўнай царквы ў год святкавання 1000-гадовага юбілею хрышчэння Беларусі. У 1623 годзе на гэтым месцы быў забіты уніяцкі архіепіскап Язафат Кунцэвіч. Пазней “на гары Святое Прачыстае” манашы-базыльяне ўзвялі мураваны храм у гонар Успення Багародзіцы і Св.Пакутніка Язафата, які быў знішчаны бальшавікамі ў 1937 годзе. Цяпер штогод 12 лістапада, у дзень забойства Кунцэвіча, сюды прыязджае уніяцкі святар і правіць урачыстае набажэнства. Як і ў далёкім сярэднявеччы, на адным кавалку гарадскога прастору зноў сышліся прадстаўнікі розных канфесій, га-

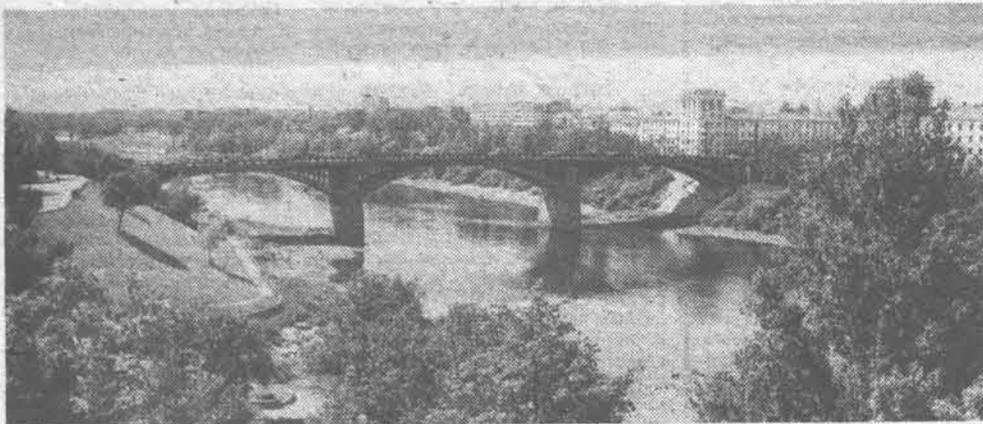

лоўнай задачай якіх сёння павінны стаць супольныя намаганні па адраджэнню духоўнай культуры беларускага народа. І няхай ім дапаможа ў гэтым святая апяжунка і асветніца Беларусі, маці наша Ефрасіння, чый крыж узносіцца сёння над сівымі хвалямі Дзвіны ў самым сэрцы старажытнага Віцебска.

Людміла ХМЯЛЬНІЦКАЯ.

НА ЗДЫМКАХ: крыж Св.Ефрасінні Полацкай на Прачысценскай гары; панарама Віцебска з Прачысценскай гары.

Фота Віктара СТАВЕРА.

**ТРЫВОГА
ЗБАЛЕЛАЙ ДУШЫ**

[Заканчэнне.
Пачатак на 7-й стар.]

Як у баладзе “А ў полі вярба”, як у вершы “Сухары Рыгора Бардуліна”, як у многіх іншых творах.

Літаральна праз усю кнігу праходзіць чысты вобраз белага бусла.

...Схвацаца! Бразнуць зашчэпай!

Нахіліцца цяжка над сталом...

Б’е трывожна ў вокны Вашчанка

Палескага бусла крылом.

Няўжо стануць чорнай казкаю

Нашы беларускія буслы!

Сустракаем Прыпяцкім заказнікам

Не буслоў -- цяпер яны паслы...

(“Дыпціх”).

Бусел -- і ў верхах “Белая птушка”, “У вянок Міхасю Рудкоўскаму”. Пэат жыццесцвярджалым вобразам беларускай птушкі пакрысе змякчае боль, пакуты, што жывуць у кожным творы, дае падставы на нейкую надзею. Магчыма, і выратуемся, выжывём... Павінна ж быць хаця б некаторае спадзяванне. І не трэба, каб вызначалася яно ўра-радасцю, падманлівым шчасцем. Няхай сабе толькі

крышачку светласці, спадзявання на ўласны паратунак. І зусім не падманлівага спадзявання, а светлай веры, заснаванай на жаданні адкрыць духоўнасць у саміх сабе, вярнуць усенародную прагу да чысціні.

Асобнае месца ў кнізе “Правінцыйнай фантазіі” займае паэма “З сястрой і Уладзімірам Караткевічам на Рагачоўшчыне”. Пэат, спалучыўшы свой ідэйны пошук з мастацкімі выпрабаваннямі формы, выбудоўвае, выладжвае жыццёпартрэт Беларусі. І ёсць у паэме такія выразна-адказныя словы:

Да нейкіх, нейкіх там гадоў
Мы ні ў чым не вінаваты --
Між лясоў, палёў, садоў
І на плошчах гарадоў
Мы проста хлопцы і дзяўчаты.

Але пазней, але пазней,
Калі выйдзем з

родных хатаў,
За ўсё ў табе, за ўсё ўва мне,
За ўсё, што ў небе і на дне,
У блізкай і далёкай старане,
Што можа быць

людзьмі праклята,
Маўчаннем дрэў і крыллем птушанятаў,

Я і ўсе мы тройчы вінаваты.

Пэат усё сказаў. Пачуць яго словы -- ужо наша задача, наш чытацкі клопат.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ.

СПОРТ

ГАНДБОЛ. Дзве сустрэчы ў барацьбе за Кубак еўрапейскіх чэмпіёнаў правялі мінскія армейцы з фінскім клубам БК-46. Дома нашы землякі перамаглі з лікам 34:24. І ў гасцях фіны таксама прайгралі -- 22:27. Мінчане выйшлі ў наступны круг спаборніцтваў.

БАСКЕТБОЛ. Стартвала чарговае першынство Еўропы. У Афінах беларускія баскетбалісты сустракаліся з адной з мацнейшых каманд свету -- грэкамі і перамаглі.

ПРАВЫ СПОРТ. Дзе б ні выступаў майстар спорту міжнароднага класа Вячаслаў Хараненка, ад яго заўжды чакаюць рэкордаў. Вось і нядаўна ў Мінску наш зямляк, седзячы ў шпагаце, змог выкаць “двухпудовік” 61 раз. Гэты вынік -- новае сусветнае дасягненне.

ШАШКІ. У фінальным матчы першынства свету мінчанін А. Бялякін выйграе з лікам 6:4 у расіяніна А.Шварцмана.

На чэмпіянаце свету ў Расіі беларускія шашысты А.Васюк і В.Габрыэлян занялі адпаведна 8-е і 9-е месцы.

У НЕБЕ — ПАВЕТРАНЫ ЗМЕЙ

У многіх вядомых авіятараў любоў да неба пачыналася з запуску паветранага змея. Нядаўна ў Брэсце прайшлі такія спаборніцтвы. У іх удзельнічалі дзеці з гурткаў тэхнічнай творчасці 26 школ горада. Было запушчана больш за сто паветраных змеяў самых розных канструкцый. Сотні брэстаўчан назіралі гэтак прыгожае відовішча.

Фота Эдуарда КАБЯКА.

Беларускі навукова-даследчы цэнтр дакументазнаўства, археаграфіі і архіўнай справы (БелНДЦДААС) і гістарычны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта 15 лютага 1996 года праводзяць навуковую канферэнцыю па тэме:

“М.М. УЛАШЧЫК І ПРАБЛЕМЫ БЕЛАРУСКАЙ ГІСТАРЫЯГРАФІІ, КРЫНІЦАЗНАЎСТВА І АРХЕАГРАФІІ [ДА 90-х УГОДКАЎ ВУЧОНАГА]”.

Аргкамітэт: М. Біч, Н. Гілевіч, А. Каўка, Г. Кісялёў, А. Ліс, У. Міхнюк (сустаршыня), Г. Сагановіч, В. Селяменёў, Г. Сурмач, В. Чамярыцкі (сустаршыня), П. Шупляк (сустаршыня). Рабочая група: С. Жумар, А. Каханойскі, П. Лойка, У. Ракашэвіч, В. Скалабан (кіраўнік).

На канферэнцыю выносяцца наступныя пытанні:
-- М.М. Улашчык -- гісторык Беларусі. Яго жыццё, навуковая і грамадская дзейнасць;

-- спадчына М.М. Улашчыка і праблемы беларускай гістарыяграфіі і крыніцазнаўства;

-- М.М. Улашчык -- археограф. Стан і перспектывы беларускай археаграфіі;

-- уклад М.М. Улашчыка ў гістарычнае краязнаўства Беларусі.

Заяўкі на ўдзел у канферэнцыі з указаннем тэмаў дакладаў і паведамленняў просім накіроўваць да 15 снежня 1995 года на адрас: 220030, Мінск, вул. Кірава, 43. БелНДЦДААС. Запрашэнні высылаюцца ў пачатку студзеня 1996 года.

Даклады і паведамленні, заслуханыя на канферэнцыі, будуць выдадзены асобным зборнікам.

Даведкі па тэл. 29-32-85, 27-30-14, 26-01-75.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства “Радзіма”).

НАШ АДРАС:

220005, МІНСК, ПРАСПЕКТ

Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і зьярстана ў камп’ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты “Вечерний Минск”. Аддрукавана ў друкарні “Беларускі Дом друку” (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77). Тыраж 6 000 экз. Індэкс 63854. Зак. 5367. Падапісана да друку 23.10.1995 г.